

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra psychologie

BAKALÁRSKA PRÁCA

Optimálna osobnosť – výsledky testu integrity u slovenského súboru

Optimal personality – integrity test results of Slovak sample

Jakub Sekáč

Vedúci práce: doc. PhDr. Marek Preiss, PhD.

Študijný program: Psychologie

Študijný obor: Psychologie a speciální pedagogika

Prehlasujem, že som bakalársku prácu na tému Optimálna osobnosť – výsledky testu integrity u slovenského súboru vypracoval pod vedením vedúceho práce samostatne za použitia v práci uvedených zdrojov a literatúry. Ďalej prehlasujem, že táto práca nebola využitá k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

14.7.2017 v Prahe

.....

podpis

Na tomto mieste chcem poďakovať vedúcemu bakalárskej práce doc. PhDr. Marekovi Preissovi PhD., Tereze Příhodové, MA za poskytnutie dát, Mgr. Alene Škaloudové, Ph.D. a Mgr. Kateřině Lukavské, PhD. za pomoc so štatistickou analýzou dát, Martine Tomašovičovej a Lucíí Calvo Aguilar za asistenciu pri preklade dotazníku a svojim rodičom a priateľke za podporu počas obdobia písania tejto práce.

ANOTÁCIA

Bakalárska práca sa zameriava na problematiku vymedzenia optimálnej osobnosti. V teoretickej časti práce sú popísané niektoré kritéria uvádzané v odbornej literatúre, smerujúce k prepojeniu s pojmami charakter a predovšetkým integrita. V empirickej časti sú uvedené výsledky slovenskej verzie testu integrity vyvinutého v Národnom ústave duševného zdravia (NÚDZ), aplikovaného spolu s dotazníkom silných charakterových stránok VIA v súbore osôb s preddefinovanou dobrou integritou. Tito jedinci boli zvolení na základe ocenení udeľovaných spoločnosťou za výkony vzťahujúce sa k morálnej integrite, ako napríklad boj proti korupciám, alebo dlhoročná dobrovoľnícka práca. Výsledky práce sú porovnané s kontrolným súborom. Cieľom tejto práce je meranie integrity a silných stránok charakteru v doposiaľ nepreskúmanom poli spoločensky oceňovaných osobností a príspeť k diskusii ohľadom problematiky vymedzenia optimálnej osobnosti.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

optimálna osobnosť, integrita, charakter, test integrity, Dotazník charakteristických silných stránok

ANNOTATION

The bachelor's thesis is focused on problematics of definition of optimal personality. The theoretic part of this thesis contains a description of some criteria presented in the reference literature that relates to terms of character and, primarily, integrity. The empirical part includes results of Slovak version of the integrity test developed in National Institute of Mental Health, applied together with the questionnaire of strong character qualities VIA in the group of persons with predefined strong integrity. These individuals were chosen based on awards awarded by the society for the performances related to moral integrity, as fighting corruption or long-term voluntary work. The results of the thesis are compared with the control group. The aim of this thesis is measuring of integrity and character strengths in yet unexplored field of socially awarded personalities and to contribute to the discussion concerning problematics of optimal personality.

KEYWORDS

optimal personality, integrity, character, integrity test, Signature Strengths Test

Obsah

I.	Úvod	7
II.	TEORETICKÁ ČASŤ	9
1	Optimálna osobnosť	10
1.1	Historický a filozofický prehľad optimálnej osobnosti	11
1.2	Psychologický pohľad na optimálnu osobnosť	13
1.2.1	Abraham Maslow	16
2	Charakter	19
2.1	Silné stránky charakteru (Character Strengths)	20
2.1.1	Kritéria silných stránok charakteru	23
2.1.2	Klasifikácia silných stránok charakteru a cností	25
3	Integrita.....	31
3.1	Filozofický pohľad na integritu	31
3.2	Psychologický pohľad na integritu	32
3.2.1	Morálna integrita	33
3.2.2	Celková integrita	35
3.3	Pracovná integrita	36
3.3.1	Metódy merania pracovnej integrity.....	36
3.3.2	Využitie testov integrity	37
3.3.3	Validita testov integrity	38
4	Optimálna osobnosť ako prienik integrity a silných stránok charakteru.....	40
III.	EMPIRICKÁ ČASŤ	43
5	Cieľ výskumu	43
6	Výskumný problém a hypotézy	43
7	Metodológia.....	44

7.1	Použité metódy	44
7.1.1	Test integrity.....	45
7.1.2	BFI-44.....	46
7.1.3	Dark Triad.....	47
7.1.4	BIDR-CZ	48
7.1.5	Dotazník charakteristických silných stránok.....	49
7.2	Výskumný súbor	50
7.3	Zber dát	51
8	Výsledky.....	54
8.1	Výsledky testu integrity	54
	p pre jednostranný test.....	58
8.2	Výsledky Dotazníku charakteristických silných stránok.....	60
9	Diskusia	63
IV.	Záver.....	70
	Zoznam použitých informačných zdrojov	71
V.	Zoznam príloh	77

I. Úvod

Čo je to optimálna osobnosť? Keď som si v októbri roku 2015 zvolil túto tému, neočakával som dobrodružstvo, aké ma vďaka tomu o rok neskôr čakalo, hoci sa už pri pohľade na názov témy jednalo o zaujímavý problém. Pri diskusií so známymi som im na túto otázku nevedel odpovedať a oni spochybňovali existenciu jednej takejto osobnosti. Na koniec zimy roku 2016 som odcestoval na polročný študijný pobyt Erasmus do Belgicka. Tu som začal so štúdiom literatúry týkajúcej sa tejto témy. Ukázalo sa, že moji priatelia mali pravdu. Začal som si uvedomovať, že kto je optimálna osobnosť závisí vždy na subjektívnom názore hodnotiteľa, pretože každý človek vyznáva určité hodnoty a na základe týchto hodnôt posudzuje optimalitu rôznym spôsobom. Predsa len sa však toto široké spektrum hodnôt dá zúžiť na niekoľko univerzálnych dimenzií, čo dokázal vo svojom výskume Richard W. Coan, ktorý zistil 5 faktorov, ktoré ľudia oceňujú a snažia sa ich dosahovať a pomenoval ich *efektívnosť*, *tvorivosť*, *vnútorná harmónia*, *pospolitosť* a *transcendencia*. Niektorí ľudia sa vo svojich predstavách môžu zhodovať, ale neexistuje jedna predstava optimálnej osobnosti, ktorá by bola spoločná všetkým ľuďom. Preto som sa na základe zistení Richarda W. Coana rozhodol prijať nevyhnutelnú subjektivitu kritérií pre vymedzenie optimálnej osobnosti, a pohliadnúť na problematiku z môjho pohľadu bádateľa, ktorý si za predmet svojho výskumu zvolil optimálnu osobnosť definovanú svojimi vlastnými kritériami, tak ako to nevedome, či vedome robíme na základe našich osobných postojov a hodnôt všetci. Rozhodol som sa vybrať si a skúmať ako zložky definujúce optimálnu osobnosť dve v psychológii merateľné koncepty: integritu a charakter. Integrita, ako argumentujem v teoretickej časti mojej práce, má súvis s viacerými historickými, filozofickými i náboženskými pojmami optimality a častokrát je chápaná ako cnosť, alebo dokonca koncept zastrešujúci všetky cnosti. Taktiež som objavil súvis s pojmom charakter a ako vhodný nástroj pri snahe uchopiť túto tému sa mi ponúkla klasifikácia silných charakterových stránok (VIA- Values In Action), v ktorej je integrita jednou z charakterových stránok tvoriacich cnosti. Pri empirickej časti som sa sústredil na integritu, pretože v psychológii je chápaná ako reliabilne merateľný koncept a na meranie tohto konceptu som mal k dispozícii i nástroj v podobe testovej batérie merajúcej túto premennú. Ako vhodné rozšírenie výskumu vzhľadom na súvislosť charakteru

s optimálnou osobnosťou sa mi javilo doplniť test integrity i stručným dotazníkom zisťujúcim silné charakterové vlastnosti. Verím, že pohľad na to, aké silné charakterové stránky majú spoločné mnou vybrané osobnosti môže byť podnetný pre rôzne interpretácie týchto výsledkov a i ďalší výskum sústrediaci sa na pozitívne aspekty osobnosti.

II. TEORETICKÁ ČASŤ

V tejto časti sa zameriam na vymedzenie základných pojmov, s ktorými chcem pracovať a sú podstatné pre neskoršiu empirickú časť. Jedná sa o pojmy optimálna osobnosť, charakter a integrita. Optimálna osobnosť a problematika vymedzenia tohto pojmu bola primárnou témou tejto literárne-prehľadovej časti práce. Po preštudovaní dostupnej literatúry som sa však rozhodol nevenovať v tejto práci priestor len popisu optimálnej osobnosti, pretože obsiahly výklad rôznych pohľadov na túto tému už môžeme nájsť v knihe Richarda W. Coana, *Optimální osobnost a duševní zdraví: hrdina, umělec, mudrc nebo světec?* (1999)¹. Rozhodol som sa namiesto toho vybrať si jedno konkrétne stanovisko, na základe ktorého si zvolím optimálne osobnosti pre svoj výskum v empirickej časti tejto práce. V teoretickej časti sa preto zameriam i na popis charakteru a jeho silných stránok a integrity. V úvode každej kapitoly sa vždy zameriam na lingvistický význam pojmov u ktorých nachádzam súvislosť s optimálnou osobnosťou a zameriam sa na historické i súčasné filozofické a psychologické perspektívy a výklad vybraných autorov. Náplňou tejto časti bakalárskej práce je teoretický podklad týkajúci sa pojmov optimálna osobnosť, integrita a charakter vedúci v závere tejto časti k výberu výskumného súboru pre empirickú časť.

¹ COAN, Richard W. *Optimální osobnost a duševní zdraví : hrdina, umělec, mudrc nebo světec?* Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. 232 s. ISBN 8071696625.

1 Optimálna osobnosť

Pojem, ktorý si chceme vziať pod drobnohľad - optimálna osobnosť sa skladá z dvoch slov, ktorých význam bude vhodné najprv v krátkosti prebrať. Čo je optimum? Pôvod slova je latinský a znamená „*nejlepší, najvhodnejší, najvýhodnejší stav, podmienka, okolnosť*“². Za podobné optimu môžeme považovať slovo ideál, pochádzajúce taktiež z latinčiny a znamenajúce „*vznešený, vysoký cieľ, nedostihný alebo ťžko dosažiteľný*“ alebo „*dokonalý predstaviteľ, vzor (napr. i dokonalého občana)*“³. Pokiaľ vezmeme v úvahu, že optimum je určitý najvýhodnejší stav, tak tento stav je potom cieľ, ktorý je možné či nemožné dosahovať, podobne ako je to u ideálu. Nakoľko je dosiahnutie optima možné v súvislosti s osobnosťou je ďalšou otázkou. Čo je vôbec optimum vzhľadom na ľudskú osobnosť? Už samotný pojem osobnosť je vágny, v diele Mojmir Svobody *Psychologická diagnostika dospelých* sa môžeme dočítať, že „*v súčasnej dobe by bolo možno klasifikovať viac než 100 rôznych pojetí osobnosti.*“⁴ Väčšina týchto definícií má spoločného menovateľa, ktorým je „*akcentace vnitřní jednoty a strukturovanosti obsahu duševního života lidského jedince, a to v daném okamžiku i v průběhu času. Druhým společným znakem osobnosti je její individuální svéráz, tedy to, čím se jedinec odlišuje od ostatních.*“⁵ Rovnako, ako existuje mnoho pohľadov na osobnosť existuje i mnoho názorov na to, čo je optimum. Možno však podobne ako u osobnosti majú aj tieto odlišné náhľady určité spoločné prvky. Či existuje jedna definícia optimálnej osobnosti, tomu sa už v minulosti v psychologickú literatúru podrobnejšie venoval Richard W. Coan a z práce tohoto autora budem pri svojom opätovnom skúmaní tohoto pojmu pre hľadanie nových súvislostí, čerpať.

² KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. Vydání 3., upravené. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. 816 s. ISBN 14-621-85. s.491

³ Ib. s. 275

⁴ SVOBODA, Mojmir. *Psychologická diagnostika dospelých*. Praha: Portál, 2010. 343 s. ISBN 9788073677060. s. 148

⁵ Ib.

1.1 Historický a filozofický prehľad optimálnej osobnosti

Richard W. Coan (1999) vo svojom diele rozoberá rôzne teoretické koncepcie optimálnej osobnosti, z praktických dôvodov však na nasledujúcich riadkoch venujem priestor pre ich stručný popis len niektorým z nich, predovšetkým tým, ktoré sú relevantné pre východiská ktoré v mojej práci zastávam. Podobne ako autor vo svojej knihe rozčleňujem v tejto kapitole dve kultúrne tradície a to tzv. západný a východný spôsob myslenia. Pre prehľadnosť budem postupovať chronologicky a začnem filozofickou a náboženskou tradíciou západného spôsobu myslenia, ktorého je naša kultúra súčasťou.

Zásadný vplyv na rozvoj západného myslenia mali Platón a Aristoteles, predstavitelia rannej gréckej filozofie, ktorí za ideálnu osobnosť považovali predovšetkým človeka využívajúceho a kultivujúceho rozum, ktorý mu umožní cnostné jednanie. Aristoteles kládol dôraz na umiernenosť chápanú ako „zlatý stred“ medzi dvoma extrémami.⁶ Rannú kresťanskú filozofiu stelesňuje predovšetkým svätý Augustín, pre ktorého bola najdôležitejšia vôľa a Boh, majúce pre neho kvalitu lásky, od Boha ale odvádza pýcha ako pripisovanie nadmernej dôležitosti individualite, čo u Grékov v antike naopak k ideálnemu stavu privádzalo.⁷ V neskoršom stredoveku malo veľký vplyv učenie Tomáša Akvinského, ktorý inšpirovaný Aristotelom začal znovu zdôrazňovať význam intelektu. Za jeho definíciu cnosti je možné pokladať, že sa jedná o „*stálou dispozíciu rozumné vôle jednat správne a činiť dobro.*“⁸ Za hlavné cnosti vymedzil tie uvádzané v spisoch Aristotela, Platóna a stoikov- umiernenosť, odvahu, opatrnosť a spravodlivosť. Bratská láska k ľuďom a ďalšie cnosti mali vyplývať z kombinácie používania rozumu a viery v Boha. V tejto dobe vznikli taktiež stredoveké normy rytierskeho chovania zdôrazňujúce kresťanské cnosti viery, nádeje, lásky, v kombinácií s cnosťami odvodenými zo starších tradícií ako odvaha, múdrosť, umiernenosť. Cieľ ľudskej existencie, optimálny stav však

⁶ COAN, Richard W. *Optimální osobnost a duševní zdraví : hrdina, umělec, mudrc nebo světec?* Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. 232 s. ISBN 8071696625. s. 25-26

⁷ COAN, Richard W. *Optimální osobnost a duševní zdraví : hrdina, umělec, mudrc nebo světec?* Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. 232 s. ISBN 8071696625. s. 25-26. s. 28

⁸ Ib. s. 30

bol v kresťanskej tradícii v stredoveku na rozdiel od antiky dosahovaný až v posmrtnom živote.⁹ To sa mierne zmenilo počas renesancie, ktorá priniesla obnovu individualizmu klasického Grécka a väčšiu voľnosť. Optimálny stav bol formulovaný v pojmoch „*maximálneho rozvoje intelektových a tvorivých zdrojů člověka v jeho současném životě.*“¹⁰ Z atmosféry renesancie čiastočne čerpala aj reformácia a z hlavných figúr rôznych druhov protestantizmu zmienim Jána Kalvína, ktorý svojou náukou o predestinácii v mnohom predznamenal neskorší vývoj a ako píše Weber, z ducha protestantizmu sa neskôr zrodil kapitalizmus. Kalvín totiž zdôrazňoval investovanie do budúcnosti a vlastnosti ako podnikavosť, umiernenosť, cudnosť a zodpovednosť, čo zrejme podnecovalo rýchlejší rozvoj priemyslu v zemiach, kde mal kalvinizmus dobrú pozíciu.¹¹ Dnešné filozofické a teologické pohľady na optimálnu osobnosť vychádzajúce zo západnej tradície, resp. ideálny stav sú veľmi rôznorodé.

Na východnom spôsobe myslenia je odlišný predovšetkým prístup k individualite.¹² U východného spôsobu myslenia Coan pozoruje oproti racionalistickej tradícii západu dôraz kladený skôr na intuíciu. Hinduizmus všeobecne kladie dôraz na lásku, milosrdenstvo, súcit a odmietanie násilia a menší význam má pre neho na západe vyzdvihovalý intelekt a individualizmus.¹³ Konfucianizmus je zameraný skôr na spoločenské vzťahy, v ktorých je prítomná láska, úcta, vznešenosť, poctivosť, pokora, zhovievavosť, ale aj poslušnosť a lojalita a to v závislosti na zastávaných roliach v spoločnosti¹⁴ a tak by sa v tomto filozofickom smere javilo optimálnym stavom dodržiavanie spoločenských pravidiel a rolí pre udržanie spoločenského rádu. Taoizmus za optimálnu osobnosť a cieľ ľudskej existencie pokladá človeka, ktorý dosiahol a udržiava stav harmónie s *tao*, ktorú môžeme

⁹ Ib. s. 30-31

¹⁰ Ib. s. 32

¹¹ Ib. s. 33-34

¹² Ib. s. 67

¹³ COAN, Richard W. *Optimální osobnost a duševní zdraví : hrdina, umělec, mudrc nebo světec?* Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. 232 s. ISBN 8071696625. s. 71

¹⁴ Ib. s. 83

interpretovať ako nezasahovanie do behu prírody, voľné plynutie udalostí vyznačujúce sa aj spontánnou tvorivosťou.¹⁵

V týchto vybraných filozofických a náboženských pojmoch optimálnej osobnosti sme mohli postrehnúť jednotiaci činiteľ vo forme určitých vlastností hodných dosahovania, cností. Dovolím si poukázať na priamu súvislosť medzi cnosťami a optimálnou osobnosťou, kedy bola v histórii často za optimálnu osobnosť považovaná osoba cnostná, vlastniaca cnosti. V modernom pojatí sa cnostiam venuje relatívne nový psychologický smer pozitívnej psychológie, ktorý Snyder a Lopez v diele *Positive psychology - The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths* (2007) definujú ako „vedecký a aplikovaný prístup k odhaľovaniu ľudských silných stránok a podpore ich pozitívneho fungovania“¹⁶. Spomenuté pojmy umiernenosť, odvaha, spravodlivosť predstavujú v pozitívnej psychológii cnosti konštituované pojmi ako nádej, viera, láska, milosrdenstvo, opatrnosť, pokora, či tvorivosť, ktoré sú dnes jednými z tzv. silných stránok charakteru v klasifikácii VIA sýtiacimi vyššiu úroveň cností. Podrobnejšie sa cnostiam a silným stránkam charakteru, ich deleniu, obsahu a meraniu budem venovať v časti charakter.

1.2 Psychologický pohľad na optimálnu osobnosť

Dlhú dobu sa psychológia zameriavala na psychické dysfunkcie, patológiu a na to negatívne, čo sa pokúša zmeniť práve obor pozitívnej psychológie, ktorý vznikol na prelome tisícročí.¹⁷ Tento obor psychológie venuje optimalite pozornosť vo väčšej miere, než ostatné teoretické smery v psychológii, snád' s výnimkou humanistickej psychológie. Každopádne, určitú predstavu ideálneho stavu však môžeme nájsť aj v rôznych psychologických teóriách a niektoré z nich v tejto kapitole v stručnosti predstavím.

¹⁵ Ib. s. 84

¹⁶ CSICSAY, Roland. *Rozloženie silných stránok charakteru a ich vzťah k osobnej pohode, kvalite sociálnych vzťahov, a demografickým premenným u žiakov 8.ročníkov základných škôl a terciánov u gymnázií v Slovenskej Republike*. Brno, 2013. Diplomová práca. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Psychologický ústav. Vedoucí práce Alena SLEZÁČKOVÁ. s. 25

¹⁷ SLEZÁČKOVÁ, Alena. *Průvodce pozitivní psychologií: nové přístupy, aktuální poznatky, praktické aplikace*. Praha: Grada, 2012. 304 s. ISBN 9788024735078. s.11-13

Symbolické prvé miesto psychológa, ktorý pojmu optimálnej osobnosti venoval najviac priestoru patrí v tejto bakalárskej práci už niekoľkokrát zmienenému Richardovi W. Coanovi. Vo svojej knihe sa pokúsil dospieť k jednej definícii optimálnej osobnosti, avšak jeho záverom bolo, že takáto jednotliaca definícia neexistuje. Empirický výskum, ktorým je tento záver podporený spočíval v použití rozsiahlej testovej batérie, obsahujúcej široký súbor rôznych premenných súvisiach s bežnými koncepciami optimálnej osobnosti, na niekoľkých stovkách univerzitných študentov¹⁸. Zo zozbieraných dát podrobených multivariačnej analýze vyplynulo, že takmer všetky pojatia ideálneho stavu je možné zredukovať do 5 základných dimenzií, resp. spôsobov ľudského naplnenia, ktorými sú:

1. **Efektívnosť** – znamenajúca efektívne fungovanie buď v intelektuálnej, spoločenskej, alebo fyzickej oblasti. Ide o intelektuálnu kompetenciu, zahŕňa napr. efektívne používanie všetkých kognitívnych schopností, racionálnu analýzu, schopnosť kontaktu s realitou. Spája sa s pojmami ako energia, podnikavosť, produktivita.
2. **Tvorivosť** – vytváranie alebo realizovanie originálnych foriem alebo originálnych zážitkov. Charakterizujú ju vlastnosti ako otvorenosť novému, spontánnosť, ktorá však taktiež vyžaduje určitú ukáznenosť a vynaloženú energiu.
3. **Vnútoraná harmónia** – neprítomnosť konfliktu, kooperatívne fungovanie všetkých vrstiev osobnosti. Vyrovnanosť so sebou samým, vysoká miera sebaúcty a sebadôvery.
4. **Ľudská pospolitosť** – orientácia na pozitívne interakcie s inými ľuďmi. Akceptovanie druhej osoby pre ňu samu, alebo spoločenský cit. Obsahuje empatiu, sociálnu senzitivitu, súcit. Dôvera v druhých, vzťah medzi mnou a druhým.
5. **Transcendencia** – zúčastnenosť v oblasti, ktorá presahuje rámec individuálneho bytia, zážitok rozplynutia našej separátnej individuality. Strata oddelenosti od celku, ku ktorému je zameraná pozornosť. Schopnosť hlbších a intenzívnejších

¹⁸ COAN, Richard W. *Optimální osobnost a duševní zdraví : hrdina, umělec, mudrc nebo světec?* Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. 232 s. ISBN 8071696625. s. 212

transcendentných prežitkov. Pocit splynutia s vyšším cieľom, častokrát sprevádzaný vrcholnými zážitkami.¹⁹

V psychológii pred výskumom Richarda W. Coana nebol o pojem optimálna osobnosť vážnejší záujem, autori rôznych teórií ale smerovali k určitej koncepcii, ktorá predstavovala ideál vo vývoji osobnosti. Mnohí autori popisovali ideálny stav pojmami zrelosť- ktorá je definovaná napr. ako „*dynamická organizace bio-psy-soc-spirituálních systémů dospělého jedince, která se projevuje harmonickým rozvojem a funkční provázaností jednotlivých dimenzí jeho osobnosti, které umožňují aktivní, sebejisté, tvořivé, integrované, svobodné a zodpovědné fungování jedince ve vztahu k sobě, druhým lidem a světu.*“²⁰ Zjednodušene môžeme o zrelosti hovoriť ako cieľi dosiahnuteľnom v priebehu ontogenézy²¹ Vlček (2008) popisuje Coanovu knihu a interpretuje optimálnu osobnosť i ako zrelú osobnosť a tá je pre neho svojbytnou vyváženosťou vyššie uvedených dimenzií efektívnosti, tvorivosti, vnútornej harmónie, pospolitosti a transcencie.²² Pokiaľ by sme pokladali termín optimálna osobnosť za obdobný zrelej osobnosti, tak ho môžeme pripodobniť kritériám, ktoré podľa niekoľkých psychologických teórií zhŕňa Vrtělová (2009). Podľa psychoanalytickej teórie S. Freuda to bolo dosiahnutie genitálneho štádia, v psychosociálnej teórií vývoja E. H. Eriksona dosiahnutie integrity, múdrosti. V analytickej psychológii C.G. Junga to je dosiahnutie individuácie, v logoterapií V.E. Frankla dosiahnutie vôle k zmyslu, A. Bandura vo svojej sociálne kognitívnej teórií za zrelosť považuje dosiahnutie piatich schopností s dôrazom na „self-efficacy“ a observačné učenie, pre G.W.Allporta je to dosiahnutie poznávajúceho ja a pre C.R. Cloningera

¹⁹ COAN, Richard W. *Optimální osobnost a duševní zdraví : hrdina, umělec, mudrc nebo světec?* Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. 232 s. ISBN 8071696625. s. 22, 219 - 223

²⁰ SIMČÁK, Pavel. *Sociální reprezentace zralé osobnosti manažerů.* Olomouc, 2011. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta. Vedoucí práce Panajotis CAKIRPALOGLU. s. 13

²¹ PREISS, Marek; MEJZLÍKOVÁ, Tereza; MARKOVÁ, Jindra. *Zralá, optimální a harmonická osobnost – pohled z hlediska integrace a integrity osobnosti.* Rukopis, zasláno do časopisu Psychiatrie, v recenzním řízení. 2017. s. 2

²² *Ib.* s. 5

dosiahnutie tvorivého charakteru.²³ Na týchto príkladoch môžeme vidieť, aké nejednoznačné je v psychológii už len pojmá zrelosti človeka. V literatúre sa termíny zrelá osobnosť a optimálna osobnosť prekrývajú, podľa Preissa (2017) je však zrelá osobnosť od optimálnej osobnosti odlišná v tom, že zrelá osobnosť je pre človeka cieľ dosiahnuteľný, zatiaľ čo optimálna osobnosť je neľahko dosiahnuteľný cieľ, ktorý je dosahovaný skôr vzácné a stáva sa príkladom pre vývoj ostatných.²⁴ Pre moje zameranie bakalárskej práce považujem za dôležité nielen zmieniť, ale aj priblížiť pojmá humanistickej teórie A. Maslowa, ktorý za zrelosť považuje dosiahnutie sebaaktualizácie a človeka sebaaktualizovaného stotožňuje aj s optimálnou osobnosťou.

1.2.1 Abraham Maslow

Psychológ je známy svojou pyramídou hierarchie potrieb, dôležitý pre moju bakalársku prácu je však jeho popis seberealizujúcich sa ľudí. Podľa Maslowovej teórie majú seberealizujúce sa osoby uspokojené nižšie hodnoty na jeho pyramíde potrieb (tzv. D-hodnoty) a ich život je ovládaný najmä vyššími, tzv. B-hodnotami. Podrobnejšie informácie o takýchto seberealizovaných jedincoch sa rozhodol získať práve ich výskumom. Vybral dvadsaťtri osôb z jeho doby i z minulosti a metódou priameho pozorovania, pohovorov a skúmaním životopisných dát sa snažil vytvoriť súhrn vlastností týchto ľudí.²⁵ Maslow predložil zoznam vlastností týchto seberealizujúcich sa ľudí. Výpis uvádza vo svojej knihe Coan²⁶, ktorý tak zjednodušene zhŕňa popisy Maslowa v knihe *Motivation and Personality* (1970).

1. Účinnější percepce reality a lepší, příjemnější vztáhy k nej.

²³ Ib. s. 6

²⁴ PREISS, Marek; MEJZLÍKOVÁ, Tereza; MARKOVÁ, Jindra. *Zralá, optimální a harmonická osobnost – pohled z hlediska integrace a integrity osobnosti*. Rukopis, zasláno do časopisu *Psychiatrie*, v recenzním řízení. 2017. s. 7-8

²⁵ COAN, Richard W. *Optimální osobnost a duševní zdraví : hrdina, umělec, mudrc nebo světec?* Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. 232 s. ISBN 8071696625. s. 195

²⁶ Ib. s. 196

2. Akceptovanie seba, iných a prírody.
3. Zameranie na problém (investícia do istého problému, úlohy či poslania mimo seba).
4. Spontaneita, prostota, prirodzenosť.
5. Schopnosť odstupe, „stiahnutie sa“ a potreba súkromia.
6. Autonómia, nezávislosť na kultúre a okolí.
7. Stále čerstvé hodnotenie.
8. Vrcholné alebo mystické zážitky.
9. Spoločenský cit (Gemeinschaftsgefühl).
10. Hlboké a plné interpersonálne vzťahy skôr len s niekoľkými málo ľuďmi.
11. Demokratická štruktúra charakteru.
12. Vyhranené (avšak nie nutne konvenčné) morálne štandardy.
13. Filozofický, nehostilný zmysel pre humor.
14. Tvorivosť, avšak nie tá, ktorá je daná nejakým špecifickým talentom.
15. Rezistencia k enkulturácií, transcendencia danej kultúry, nech už je akákoľvek.

Maslowov výskum bol podrobený kritike za to, že sa pohybuje v kruhu, tj. „*aby mohl zkoumat seberealizované jedince, musel se Maslow spoléhat na svůj vlastní předchozí výběr těchto osob.*“²⁷ Výberu osôb museli predchádzať určité implicitné kritéria pre ich voľbu a podľa Coana to bola už na pohľad zrejmá vysoká inteligencia a tvorivosť osobností v jeho skúmanom súbore.²⁸ Napriek tejto kritike sa však jednalo o významný počin v snahe popísať optimálne osobnosti, v tomto prípade à la Maslow.

Maslowovým výskumom som sa čiastočne inšpiroval pri koncipovaní výskumu, ktorý popisujem v empirickej časti. Subjektivitu s akou Maslow volil osoby zaradené do výskumu som sa však pokúsil prekonať čiastočným delegovaním výberu respondentov pre môj výskum na spoločnosť. Kritériom voľby osôb, ktoré zaradím do výskumu teda nebude len moja osobná voľba na základe apriórnych, implicitných, či explicitných osobných

²⁷ COAN, Richard W. *Optimální osobnost a duševní zdraví : hrdina, umělec, mudrc nebo světec?* Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. 232 s. ISBN 8071696625. s. 12

²⁸ *Ib.* s. 195

kritérií, ako tomu bolo u Maslowa, ale za primárne kritérium pre zaradenie do výskumu budem považovať akt, ktorým bola osobnosti uznaná optimalita v zmysle ocenenia určitých dlhodobu prejavovaných osobnostných kvalít, vzťahujúcich sa k vybraným merateľným psychologickým konceptom, ktoré bližšie popíšem v nasledujúcich častiach tejto práce.

V ďalšej kapitole presuniem pozornosť na perspektívu, ktorá zažíva nárast záujmu spolu so vznikom a postupným etablovaním oboru pozitívnej psychológie a to konkrétne pohľad na optimálnu osobnosť ako tú, ktorá má dobrý charakter.

2 Charakter

Slovo charakter pochádza z gréckeho slova *charaktíras*, znamenajúceho „rytinu“.²⁹

V slovníku cudzích slov nájdeme viacero významov, z psychologického hľadiska je však relevantné, že sa jedná o „*souhrn psychických vlastností tvořících lidskou osobnost a určující její chování; povaha*“, alebo je to tiež „*pevná, poctivá, vyhraněná povaha, přen. člověk mající takovou povahu*“³⁰ Podľa Psychologického slovníku je charakter označovaný za tzv. „*rozlišitelnost živých bytostí*“, či „*kostra osobnosti*“³¹ a súčasné psychologické poňatie ho chápe tiež ako „*konstrukt jedinečného souhrnu získaných osobnostních vlastností, které zabezpečují důslednost v etickém a morálním projevu člověka*“³².

Charakteru sa v minulosti venovali niektorí psychológovia, Gordon W. Allport už v roku 1921 vo svojej prehľadovej štúdií odlišoval charakter od pojmu osobnosti³³ a ďalej to boli napríklad J. Dewey, alebo E.L. Thorndike, v druhej polovici 20. storočia bol však záujem o výskum charakteru ochabol a renesanciu skúmania tohto pojmu priniesol až prúd pozitívnej psychológie³⁴ Ustanovujúcim dielom tohto obnoveného záujmu je 800 stranová kniha Ch. Petersona a M. Seligmana *Character Strengths and Virtues* z roku 2004, v ktorej charakter skúmajú a vymedzujú v pojmoch *silných stránok charakteru (human strengths)* a *cností (virtues)*.

²⁹ BOBKOVÁ, Veronika. *Souvislost mezi silnými stránkami charakteru, optimálním prospíváním a motivací u vysokoškolských studentů*. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filosofická fakulta. Psychologický ústav. Vedoucí práce Alena SLEZÁČKOVÁ. s. 23

³⁰ KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. Vydání 3., upravené. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. 816 s. ISBN 14-621-85. s. 265

³¹ HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál 2000. 776 s. ISBN 807178303X. s. 207

³² ČAKIRPALOGLU, Panajotis. *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada 2012. 287 s. ISBN 9788024740331. s. 79

³³ BOBKOVÁ, Veronika. *Souvislost mezi silnými stránkami charakteru, optimálním prospíváním a motivací u vysokoškolských studentů*. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filosofická fakulta. Psychologický ústav. Vedoucí práce Alena SLEZÁČKOVÁ. s.24

³⁴ SLEZÁČKOVÁ, Alena. *Průvodce pozitivní psychologií: nové přístupy, aktuální poznatky, praktické aplikace*. Praha: Grada, 2012. 304 s. ISBN 9788024735078. s. 86-87

Definícia silných stránok je podľa P. A. Linley a kol., že sú to „*přirozené schopnosti člověka, které mu umožňují chovat se, myslet a cítit takovým způsobem, aby bylo dosaženo optimálního fungování a výkonnosti při snaze o hodnotné výsledky*“.³⁵ Súvis s optimálnou osobnosťou je badateľný v použití spojenia optimálne fungovanie a pokiaľ sa lepšie zameriame na koncept silných stránok charakteru, tak prepojenie s optimálnou osobnosťou môžeme skutočne nájsť a popísať. V kapitole o filozofických a historických poňatiach optimálnej osobnosti bol niekoľkokrát opakovaný pojem cností, ktorý autori považujú za nadradený charakterovým stránkam a vytvárajú klasifikáciu, ktorá cnosti považuje za najvyššie zobecnenie ideálneho stavu a za zložky konštituujuce cnosti považujú práve spomínané charakterové stránky definované ako schopnosti k dosahovaniu optimálneho fungovania rozšíreného i o hodnotný cieľ, ktorý má byť prostredníctvom nich dosahovaný. V nasledujúcej kapitole túto klasifikáciu priblížim podrobnejšie.

2.1 Silné stránky charakteru (Character Strengths)

Vznik nástroja pre klasifikáciu cností a charakterových predností bol podnietený prípravou programu pre sebarozvoj mladých ľudí. Aby bolo možné účinne pozitívne zasahovať s cieľom rozvoja osobnosti, museli si autori klasifikácie najprv definovať, čo je to charakter, ktorý chceli rozvinúť a aké dimenzie konkrétne zahŕňa.³⁶ M. Seligman a Ch. Peterson spolupracovali pri navrhovaní klasifikačného a merajúceho systému silných stránok charakteru s odborníkmi ako D. Clifton, E. Diener, M. Csikszentmihalyi, G. Vaillant a ďalší.³⁷ Títo autori s tímom spolupracovníkov začali študovať diela významných filozofických a náboženských tradícií, aby v nich našli a zostavili z nich zoznam všeobecne

³⁵ BOBKOVÁ, Veronika. *Souvislost mezi silnými stránkami charakteru, optimálním prospíváním a motivací u vysokoškolských studentů*. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Psychologický ústav. Vedoucí práce Alena SLEZÁČKOVÁ. s. 24

³⁶ PETERSON, Christopher; SELIGMAN, Martin E. P. *Character strengths and virtues: A classification and handbook*. New York: Oxford University Press/Washington, DC: American Psychological Association, 2004. 800 s. ISBN 0195167015. s. 5

³⁷ SLEZÁČKOVÁ, Alena. *Průvodce pozitivní psychologií: nové přístupy, aktuální poznatky, praktické aplikace*. Praha: Grada, 2012. 304 s. ISBN 9788024735078. s. 87

uznávaných, žiadúcich a cenených vlastností a cností.³⁸ Inšpirovaní knihou N. Smarta *World Philosophies* (1999) sa koncentrovali na 3 najvplyvnejšie tradície v histórii ľudstva: Čínu, Južnú Áziu a západný kultúrny okruh a na dominantné spirituálne a filozofické tradície každej z nich: konfucianizmus a taoizmus v Číne, budhizmus a hinduizmus v Južnej Ázii a na západe na staroveké Grécko a gréckych filozofov kladúcich si otázky o charaktere a cnostiach, ako boli Sokrates a v tejto práci už spomínaní Platón a Aristoteles, taktiež spomínaní svätý Augustín a Tomáš Akvinský ako kresťanskí myslitelia, a ďalej autori vychádzali i z náboženskej tradície judaizmu a islamu. Zistené cnosti sú univerzálne, vyskytujú sa vo všetkých kultúrach, ktoré vzali v úvahu, vo všetkých dobách, podporujú ich takmer všetky náboženské a filozofické smery a spolu vytvárajú pojem dobrého charakteru³⁹.

Pri vytváraní formy klasifikácie sa autori inšpirovali diagnostickými manuálmi pre meranie porúch mentálneho zdravia, konkrétne to boli DSM (*Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*) a ICD (*International Classification of Diseases*) a snažili sa poučiť z ich kladných i záporných stránok, aby vytvorili obdobnú klasifikáciu pre dobrý život.⁴⁰ Podobne ako DSM obsahuje klasifikácia silných stránok charakteru vertikálne a horizontálne osi. Na vertikálnej ose sa nachádzajú tri úrovne:

1. Najvyššia úroveň sú *cnosti (virtues)*- 6 univerzálnych kategórií, evolučne dôležitých pre zachovanie ľudského druhu, predstavujú najvyššiu formu abstrakcie

³⁸ PETERSON, Christopher; SELIGMAN, Martin E. P. *Character strengths and virtues: A classification and handbook*. New York: Oxford University Press/Washington, DC: American Psychological Association, 2004. 800 s. ISBN 0195167015. s. 10

³⁹ BOBKOVÁ, Veronika. *Souvislost mezi silnými stránkami charakteru, optimálním prospíváním a motivací u vysokoškolských studentů*. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Psychologický ústav. Vedoucí práce Alena SLEZÁČKOVÁ. s. 27

⁴⁰ PETERSON, Christopher; SELIGMAN, Martin E. P. *Character strengths and virtues: A classification and handbook*. New York: Oxford University Press/Washington, DC: American Psychological Association, 2004. 800 s. ISBN 0195167015. s. 3

kladných charakteristík človeka⁴¹. Pre dobrý charakter musia byť všetky v hodnotách nad určitým prahom.

2. Stredná úroveň sú *silné stránky charakteru (character strengths)*- 24 kladných osobnostných rysov definujúcich cnosti⁴²; osoba má podľa autorov dobrý charakter, ak prejavuje aspoň 1 alebo 2 tieto silné stránky v rámci cnosti.⁴³
3. Najkonkrétnejšia úroveň sú *situačné témy* ako „*nesčítané množstvá bežných forem jednání, v nichž se jednotlivé silné stránky charakteru člověka projevují*“⁴⁴. V závislosti na rôznych prostrediach či kultúrach existujú rôzne spôsoby, ktorými je možné dosiahnuť rovnaké silné stránky charakteru a cnosti.⁴⁵

Taxonómiu cností a silných stránok charakteru vybudovali jej autori na začiatku bez ucelenej teórie ktorá by ju podporovala a predpokladali, že obor pozitívnej psychológie takúto teóriu v budúcnosti ustanoví⁴⁶.

Pre vymedzenie silnej stránky charakteru určili 10 kritérií, ktoré tu v skratke predkladám.⁴⁷

⁴¹ SLEZÁČKOVÁ, Alena. *Průvodce pozitivní psychologií: nové přístupy, aktuální poznatky, praktické aplikace*. Praha: Grada, 2012. 304 s. ISBN 9788024735078. s. 88

⁴² *Ib.*

⁴³ PETERSON, Christopher; SELIGMAN, Martin E. P. *Character strengths and virtues: A classification and handbook*. New York: Oxford University Press/Washington, DC: American Psychological Association, 2004. 800 s. ISBN 0195167015. s. 13

⁴⁴ SLEZÁČKOVÁ, Alena. *Průvodce pozitivní psychologií: nové přístupy, aktuální poznatky, praktické aplikace*. Praha: Grada, 2012. 304 s. ISBN 9788024735078. s. 88

⁴⁵ PETERSON, Christopher; SELIGMAN, Martin E. P. *Character strengths and virtues: A classification and handbook*. New York: Oxford University Press/Washington, DC: American Psychological Association, 2004. 800 s. ISBN 0195167015. s. 14

⁴⁶ *Ib.* s. 6-7

⁴⁷ Vychádzam pritom z popisov z kníh: PETERSON, Christopher; SELIGMAN, Martin E. P. *Character strengths and virtues: A classification and handbook*. New York: Oxford University Press/Washington, DC: American Psychological Association, 2004. SLEZÁČKOVÁ A SELIGMAN na s. 16-28 a SLEZÁČKOVÁ,

2.1.1 Kritéria silných stránok charakteru

Kritérium 1: Stránku chápeme ako psychologický rys, ktorý sa prejavuje dlhodobo a za rôznych okolností. Silná stránka prispieva k dobrému životu jednotlivca i druhých a pomáha v lepšom zvládaní náročných situácií.

Kritérium 2: Stránky sú morálne cenené samy o sebe i bez ich výrazných vonkajších prejavov a motivované sú vnútorne.

Kritérium 3: Prejavenie stránky neponižuje druhé osoby v blízkosti a vyvoláva u druhých skôr obdiv, pocit povznesenia a inšpirácie.

Kritérium 4: Existencia opozitnej stránky. U niektorých silných stránok však toto kritérium bolo vynechané, pretože niektoré silné stránky sú unipolárne, ako napr. zmysel pre humor, kde sú možné nízke, ale nie záporné hodnoty ako u iných bipolárnych stránok charakteru.

Kritérium 5: Stránka sa musí manifestovať v rámci individuálneho chovania – myšlienok, pocitov a akcií. Mala by mať charakter povahových rysov v zmysle určitej miery generalizácie naprieč situáciami a stability v čase. Silné stránky sa delia v závislosti na priebehu času na: *tonické (konštantné- napr. zmysel pre humor), alebo fázové (prejavujúce sa len za konkrétnych podmienok - odvaha sa prejaví len v situáciách, ktoré to umožňujú).* Pre rozvoj silných stránok stačí u konštantných stránok iba nepostihovať človeka za ich prejavenie, u kolísavých silných stránok by potom mal byť vhodný spôsob prejavenia vyžadovaný a odmeňovaný.

Kritérium 6: Stránka je dištinktívna od iných pozitívnych rysov v klasifikácií a nemôže byť na ne rozložená. Príkladom môže byť tolerancia, ktorá do klasifikácie zaradená nebola, pretože sa podľa autorov jedná o komplexné prepojenie objektivity a spravodlivosti.

Kritérium 7: Stránka charakteru je vyjadrená v konsenzuálnom vzore. Niektorí ľudia tak pôsobia ako stelesnenie týchto stránok a charakteru, čo sa dá prirovnať k tomu, čo G. Allport nazýval kardinálnym rysom. Je v kultúre ideálom často spodobeným v mýtickej postave, ako napr. spravodlivý kráľ, múdry pustevník, odvážny bojovník atď...

Kritérium 8: Existencia zázračných detí, mimoriadnych talentov, autori však uvádzajú, že sú si vedomí, že toto kritérium nemôže byť aplikované na všetky silné stránky. Vychádzajú z H. Gardnera (1983), ktorý sa pýtal, či okrem mimoriadne nadaných detí v oblastiach inteligencie⁴⁸, niečo obdobné platí aj u morálky.⁴⁹ Kritérium je problematické aj pre nejasné dôvody nadpriemerného rozvoja stránok u týchto detí a navyiac si tieto zázračné deti svoj rozvinutý charakter nemusia uchovať i do dospelosti.

Kritérium 9: Existencia ľudí, ktorí selektívne vykazujú úplnú absenciu tejto silnej stránky, pri tomto kritériu autori opäť vychádzajú z Gardnera (1983), ktorý skúmal prípady absencie určitej schopnosti a predpokladal súvislosť s poškodením mozgu.

Kritérium 10: Spoločnosť poskytuje inštitúcie a príslušné rituály pre kultivovanie vlastností a cností a následné udržiavanie ich praktikovania. Ch. Peterson a M. Seligman (2004) tvrdia, že silné stránky a cnosti je možné kultivovať a dokladajú to aj empirickými výskumami v ktorých sa podarilo vďaka vzdelávacím programom znižovať u americkej mládeže problémy so školským prospechom, užívaním drog a agresivitou.

Podľa autorov pre priradenie silnej stránky charakteru do klasifikácie nebolo nutné spĺňať všetky tieto kritéria, čo sa nakoniec podarilo len polovici silných stránok charakteru, dostatočné pre zaradenie bolo, pokiaľ silná stránka spĺňala väčšinu z týchto kritérií.⁵⁰

⁴⁸ Autor je známy svojou teóriou mnohopočetnej inteligencie

⁴⁹ PETERSON, Christopher; SELIGMAN, Martin E. P. *Character strengths and virtues: A classification and handbook*. New York: Oxford University Press/Washington, DC: American Psychological Association, 2004. 800 s. ISBN 0195167015. s.25

⁵⁰ Ib. s. 16-17

2.1.2 Klasifikácia silných stránok charakteru a cností

Nižšie uvádzam popis týchto silných charakterových stránok, tak ako ich rozčlenili autori Ch. Peterson a M. Seligman v knihe *Character Strengths and Virtues. A Handbook and Classification* (2004) a pri popise som tiež použil preklad a spracovanie tejto klasifikácie doc. Alenou Slezáčkovou (2012). Klasifikácia však nie je finálnym produktom a samotní autori očakávajú a sú otvorení zmenám na základe empirického skúmania.

I. MÚDROŠŤ A POZNANIE (WISDOM AND KNOWLEDGE) – kognitívne silné stránky, uplatňujúce sa v procese získavania a využívania vedomostí

1. *Zvedavosť, záujem, vyhľadávanie nového, otvorenosť novým skúsenostiam (Curiosity and interest in the world)*: prejavovanie záujmu o získavanie skúseností pre ne samotné; fascinácia novými vecami a témami; bádanie a objavovanie.
2. *Láska k učeniu a vzdelávaniu (love of learning)*: osvojovanie si nových schopností a znalostí, zvládanie nových tematických celkov – či už samoštúdiom, alebo v rámci formálnej výuky. Súvisí so zvedavosťou, ale presahuje ju tendenciou jedinca rozširovať svoje doterajšie poznanie systematickým spôsobom.
3. *Otvorenosť mysle, úsudok, kritické myslenie (critical judgement and critical thinking)*: premýšľanie a posudzovanie vecí zo všetkých uhl'ov; nečinenie unáhlených záverov; schopnosť zmeniť názor vo svetle nových dôkazov; spravodlivé zvažovanie všetkých pre a proti.
4. *Tvorivosť, originalita, vynaliezavosť (creativity)*: originalita a produktivita v myslení a konaní. Zahŕňa taktiež umelecké výtvy, ale neobmedzuje sa iba na ne.
5. *Sociálna a emočná inteligencia (social intelligence)*: vnímavosť voči pocitom a motívom druhých ľudí i svojim vlastným, znalosť toho, ako sa vhodne zachovať v rôznych sociálnych situáciach; poznanie toho, čo ostatných motivuje.
6. *Vhľad, múdrosť (perspective)*: schopnosť dať múdru radu druhým; uplatnenie pohľadu na svet, ktorý je pre daného človeka i pre ostatných ľudí zmysluplný.

- I. ODVAHA (COURAGE) – emocionálne silné stránky zahŕňajúce uplatnenie vlastnej vôle k dosiahnutiu cieľa navzdory vonkajšiemu, či vnútornému odporu
7. *Statočnosť, udatnosť (bravery)*: neuhýbanie pred ohrozením, výzvou, ťažkosťami alebo bolesťou; vyjadrovanie svojho názoru i proti opozícií, zachovanie sa podľa vlastného, aj keď nepopulárneho presvedčenia. Zahŕňa fyzickú odvahu, ale neobmedzuje sa iba na ňu.
8. *Vytrvalosť, pracovitosť, usilovnosť (persistence)*: vytrvanie v činnosti navzdory prekážkam a ťažkostiam; dokončovanie začatého; zažívanie pocitu uspokojenia zo splnených úloh.
9. *Integrita, autenticnosť, úprimnosť (authenticity, honesty)*: pravdovravnosť, úprimná sebezprezentácia; nepredstieranie; prijímanie zodpovednosti za vlastné prežívanie a jednanie.
- II. LÁSKA A ĽUDKOSŤ (HUMANITY) – interpersonálne silné stránky, ktoré zahŕňajú nadväzovanie a udržiavanie vzťahov
10. *Láskavosť, veľkorysosť, starosť a starostlivosť, súcit, altruistická láska, prívetivosť (kindness)*: konanie láskavostí a dobrých skutkov; pomoc druhým a starostlivosť o nich.
11. *Láska, schopnosť milovať a byť milovaný (love)*: váženie si blízkych osobných vzťahov s druhými ľuďmi, obzvlášť s tými, ktorí zdieľanie a starostlivosť opätujú; udržanie dôverného vzťahu.
- III. SPRAVODLIVOSŤ (JUSTICE) – občianske silné stránky, ktoré sú základom zdravého fungovania komunity

12. *Občianstvo, sociálna zodpovednosť, lojalnosť, tímová práca (citizenship)*: schopnosť dobre pracovať ako člen skupiny alebo tímu; lojalita voči skupine; podieľanie sa na spoločných aktivitách, zdieľanie.
13. *Spravodlivosť a nestrannosť (fairness)*: čestné a spravodlivé jednanie so všetkými ľuďmi; schopnosť nenechať sa pri rozhodovaní ovplyvniť osobnými pocitmi; poskytovanie rovných príležitostí všetkým.
14. *Vodcovstvo, schopnosť viesť druhých ľudí (leadership)*: povzbudzovanie skupiny, ktorej je človek členom k dosiahnutiu úspešného výkonu; udržiavanie dobrých vzťahov v skupine; organizácia skupinových aktivít a dohliadanie na ich priebeh.

IV. UMIERNENOSŤ (TEMPERANCE) – silné stránky, ktoré chránia pred neumiernenosťou

15. *Sebakontrola, sebakázeň, autoregulácia (self-regulation)*: usmerňovanie svojho prežívania a jednania; disciplinovanosť; ovládanie svojich túžob a emócií.
16. *Obozretnosť, opatrnosť (prudence)*: opatrnosť pri rozhodovaní; zbytočne neriskovať; nehovoriť a nerobiť to, čo by človek neskôr ľutoval.
17. *Pokora a skromnosť (humility, modesty)*: nepovažovanie sa za výnimočného; nesnažiť sa byť stredom záujmu; nechať za seba hovoriť svoje činy.

V. TRANSCENDENCIA (TRANSCENDENCE) – silné stránky, ktoré človeka prepojujú s univerzom a vnášajú do života zmysel

18. *Zmysel pre krásu a dokonalosť, úcta, úžas, nadchnutie sa (appreciation of beauty and excellence)*: vnímavosť voči kráse, ocenenie dokonalosti a/alebo vynikajúcich výkonov v rôznych oblastiach života – od prírodných krás cez umenie, matematiku, vedu, až po každodenné skúsenosti.
19. *Vďačnosť (gratitude)*: uvedomenie si dobrých vecí, ktoré sa dejú, a prežívanie vďačnosti za ne; umenie vyjadriť vďaku.

20. *Nádej, optimizmus, orientácia na budúcnosť (hope)*: pozitívne očakávanie od budúcnosti; aktívna snaha dosiahnuť ciele; presvedčenie, že je možné dospieť k lepšej budúcnosti.
21. *Spiritualita, zbožnosť, zmysluplnosť, viera, zmysel (spirituality)*: ucelená predstava o vyššom účele a zmysle sveta; poznanie svojho miesta v ráde vesmíru; zmysel života a viera, ktorá človeka vedie, formuje a je zdrojom útechy.
22. *Odpustenie a milosrdenstvo (forgiveness, mercy)*: odpustenie tým, ktorí sa previnili; prijímanie druhých i s ich nedostatkami; schopnosť dať ľuďom druhú šancu; nebyť pomstychtivý.
23. *Zmysel pre humor, hravosť (humor)*: všímanie si svetlých stránok života; mať rád srandu a doberanie; vedieť ostatných rozveseliť a rozosmiať; vedieť žartovať (nielen hovoriť vtipy).
24. *Vitalita, radosť, elán, nadšenie, energickosť (vitality)*: nadšený a energický prístup k životu; nerobenie vecí len polovične či iba z povinnosti; prežívanie života ako dobrodružstva; čulosť a aktivita.

Vyššie popísané silné stránky charakteru je možné rozvíjať na základe vlastnej voľby a Slezáčková upozorňuje na rozdiel, ktorý to predstavuje v porovnaní s talentom, ktorý je vrodený, ale ktorý „*môže byť také nevyužit, promrhán, a dokonca i zneužit.*“⁵¹ Pozitívitu prístupu pozitívnej psychológie k silným stránkam charakteru teda môžeme vnímať v tom, že toto hľadisko nepovažuje individuálne rozdiely za stabilné a všeobecné⁵², ale že dobrý charakter je možné na základe vlastnej vôle kultivovať.⁵³

⁵¹ SLEZÁČKOVÁ, Alena. Průvodce pozitivní psychologií: nové přístupy, aktuální poznatky, praktické aplikace. Praha: Grada, 2012. 304 s. ISBN 9788024735078. s. 88

⁵² čo bola v psychológii vplyvná perspektíva Gordon W. Allporta ktorý je často považovaný za zakladateľa psychológie osobnosti

⁵³ PETERSON, Christopher; SELIGMAN, Martin E. P. Character strengths and virtues: A classification and handbook. New York: Oxford University Press/Washington, DC: American Psychological Association, 2004. 800 s. ISBN 0195167015. s. 3, 11-12

Ch. Peterson a M. Seligman (2004) vytvorili pre meranie silných stránok charakteru a cností pôvodný dotazník *VIA Inventory of Strengths* (VIA-IS), obsahujúci dvestoštyridsať položiek. Títo istí autori VIA-IS vytvorili v spolupráci s K. Dahlsgaardovou a N. Parkovou i kratšiu verziu dotazníku pre mládež s názvom *VIA Inventory of Strengths for Youth* (VIA-Youth). Existujú i ďalšie metódy na meranie charakterových predností z klasifikácie VIA, napríklad dotazníková metóda *VIA Rising to the Occasion Inventory* (VIA-RTO), alebo i metóda štruktúrovaného rozhovoru *Values in Action (VIA) Structured Interview*, vychádzajúca práve z dotazníku VIA-RTO a ďalšie.

Pre vhodnosť akú sa javí mať vďaka svojej kultúrnej univerzálnosti klasifikácia VIA pre moje pojednanie o optimálnej osobnosti a taktiež pre prepojenie s ďalším konceptom ktorý s optimálnou osobnosťou v tejto práci spájam, a ktorému sa budem venovať v nasledujúcej kapitole- integritou (integrita je jednou zo silných stránok charakteru), považujem za vhodné použiť v mojom výskume i metódu merajúcu práve silné stránky charakteru a cnosti v klasifikácii VIA. Pre dôraz, ktorý však v empirickej časti kladiem na meranie konceptu integrity využívam klasifikáciu VIA len ako sekundárny nástroj a pre praktické dôvody som sa preto rozhodol vybrať kratší dotazník, konkrétne tzv, *Signature Strengths Test*⁵⁴. Dotazník je uvedený v pôvodnom anglickom znení v knihe M. Seligmána *Flourish* (2011), v českom preklade sa pod názvom *Dotazník charakteristických silných stránok* nachádza v knihe *Průvodce pozitivní psychologií doc. Aleny Slezáčkové*⁵⁵ Tento test bližšie popisujem v kapitole Metodológia, slovenský preklad, ktorý som vo výskume použil vychádzajúc z českého prekladu tohto dotazníku doc. Alenou Slezáčkovou je uvedený v prílohe.

Pokiaľ by sme sa v závere kapitoly venovanej charakteru pokúsili definovať optimálnu osobnosť z pohľadu pozitívnej psychológie a klasifikácie silných stránok charakteru a cností, tak by sme mohli citovať Preissa, Mejzlíkovú a Markovú, ktorí píše, že

⁵⁴ SELIGMAN, Martin E. P. *Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-being*. New York: Free Press, 2011. ISBN 9781439190753. s. 243

⁵⁵ SLEZÁČKOVÁ, Alena. *Průvodce pozitivní psychologií: nové přístupy, aktuální poznatky, praktické aplikace*. Praha: Grada, 2012. 304 s. ISBN 9788024735078. s. 98-100

„charakterovou přednost si můžeme představit jako dimenzionální proměnnou, kde horní část kontinua prostupuje do oblasti již neměřitelné ctnosti.

Optimální (harmonická) osobnost by hypoteticky mohla skórovat v rámci vysokých skóreů či se dostávala do psychometricky neměřitelné oblasti.“⁵⁶

Optimálna osobnosť charakterizovaná silnými stránkami charakteru je jedným z východísk empirickej časti mojej bakalárskej práce. Existuje ale ešte ďalšia perspektíva optimality, ktorá sa prelína s vyššie uvedenými pohľadmi a je obsiahnutá v klasifikácii VIA. Zmieňujú sa o nej vo svojom článku aj Preiss, Mejzlíková a Marková: „*Integrace a integrita jsou součástí vnímání osobnosti v jejím zralém a optimálním spektru, stejně jako ve spektru maladaptivním.*“⁵⁷ Zaujímavý pre nás je fakt, že tieto koncepty sa dajú v psychológii určitým spôsobom merať: „*Integrace i integrita jsou měřitelnými součástmi psychologie, integrace spíše součástí psychologie vývojové a klinické, integrita spíše psychologie vývojové a psychologie práce.*“⁵⁸ Pri snahe o vytvorenie vlastného popisu a poňatia optimálnej osobnosti by sme mohli použiť okrem konceptu silných stránok charakteru aj koncept integrity. V nasledujúcej kapitole sa pojem integrita, na ktorý chcem v empirickej časti tejto bakalárskej práce klásť dôraz, pokúsím popísať.

⁵⁶ PREISS, Marek; MEJZLÍKOVÁ, Tereza; MARKOVÁ, Jindra. *Zralá, optimální a harmonická osobnost – pohled z hlediska integrace a integrity osobnosti*. Rukopis, zasláno do časopisu Psychiatrie, v recenzním řízení. 2017. s. 9

⁵⁷ PREISS, Marek; MEJZLÍKOVÁ, Tereza; MARKOVÁ, Jindra. *Zralá, optimální a harmonická osobnost – pohled z hlediska integrace a integrity osobnosti*. Rukopis, zasláno do časopisu Psychiatrie, v recenzním řízení. 2017. s. 10

⁵⁸ *Ib.*

3 Integrita

Pôvod slova integrita je v latinskom *integritas* znamenajúcom neporušený, čistý, v slovníku nájdeme aj slovné spojenie *integritas vitae* znamenajúce neskazený životom⁵⁹. Integrita potom znamená neporušenosť, celistvosť, bezúhonnosť, nedotknuteľnosť, v lekárskej terminológii aj zdravie⁶⁰. V spoločnosti sa často stretujeme s pohľadom na integritu ako česťnosť a úprimnosť, podľa Duska, R. (2013) má ale integrita hlbší význam. Vychádza pri tom zo spomínanej latinskej etymológie slova *integritas*, neporušenosti, celistvosti, nevinnosti a ideálneho stavu, z francúzskeho *intégrité* znamenajúceho nevinnosť, cudnosť a čistotu. Samotné anglické slovo pre česťnosť *honest* pochádza z latinského *honestus*, čo znamená morálnu čistotu, bezúhonnosť, cnosť, spravodlivosť a v angličtine je bližšie skôr cti než česťnosti. Autor teda spája tieto koncepty uvažujúc o integrite ako o určitej morálnej celistvosti, skôr než len česťnosti a úprimnosti.⁶¹

3.1 Filozofický pohľad na integritu

Integrita sa viaže v gréckej filozofii ku konceptu cností (areté), vtedy chápaných v súvislosti s odvahou korigovať svoje jednanie a s hľadáním jeho miery. Integrita je z tohto hľadiska definovaná ako „*kvalita morálneho sebezřízení*“.⁶² Duska (2013) sa odvoláva na predstavy integrity Platóna a Aristotela a ich stredovekých vykladateľov.⁶³ Osoba s integritou je pre nich držiteľom všetkých hlavných cností- obozretnosti (prudence), umiernenosti (temperance), odvahy (courage) a spravodlivosti (justice). Pre týchto filozofov a v stredoveku napríklad Tomáša Akvinského sa integrita rovná integrácií

⁵⁹ Pech, Vilém. Velký slovník cizích slov s.320

⁶⁰ KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. Vydání 3., upravené. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. 816 s. ISBN 14-621-85. s. 297

⁶¹ DUSKA, Ronald. Integrity and Moral Courage. *Journal of Financial Service Professionals*. January 2013, vol. 67, issue 1, 20-22.

⁶² PREISS, Marek; KRÁMSKÝ, David; PŘÍHODOVÁ, Tereza. Morální usuzování a jednání jako součást integrity osobnosti. *E-psychologie*. 2014, roč. 8, č. 1, 11-28. s. 12

⁶³ DUSKA, Ronald. Integrity and Moral Courage. *Journal of Financial Service Professionals*. January 2013, vol. 67, issue 1, 20-22. s. 21

všetkých cností ako prostriedkov k dosiahnutiu šťastia.⁶⁴ O takomto pojmí optimálnej osobnosti v termínoch cností sme už pojednali v kapitole o pojme optimálna osobnosť i charaktere a teraz vidíme, že je možné ich zastrešiť práve pod pojem integrita, čo je pre cieľ tejto práce dôležité konštatovanie.

3.2 Psychologický pohľad na integritu

V psychológii je vymedzenie integrity problematické, pretože je považovaná za komplexnejší konštrukt a preto môžeme nájsť i rôzne definície.

Podľa Grudina (1988) je integrita:

1. Vnútoraná psychická harmónia alebo celistvosť
2. Súlad medzi osobnými prejavmi a psychologickou realitou – jednaním, túžbami, slovom a myšlienkou, tvárou a myslou, vonkajším a vnútorným svetom.
3. Predĺženie celistvosti a zhody v čase, v sile i jasnosti. Integrita je a musí byť vyjadrená v jednaní jedinca a nie je realizovateľná bez kontinuity.⁶⁵

V psychológii bol termín integrita podstatný aj v teórií Erika H. Eriksona, kde predstavoval jednu z cností a posledné ôsme štádium jeho epigenetického diagramu. Pre Eriksona bola integrita cnosťou získanou prekonaním vývojovej krízy v poslednom stupni vývoja a predstavuje vyrovnanie sa a akceptáciu konečnosti života. To umožňuje holistický pohľad a nezaujaté hodnotenie diania v spoločnosti a jeho predávanie ďalším generáciám.⁶⁶ Erikson považuje integritu za spôsob života a nie nedotknuteľný cnostný cieľ, podľa Preissa je však takéto pojmí chápané skôr ako integrácia.⁶⁷ Termín integrácia,

⁶⁴ OLSON, Leanne Marzocco. *The assessment of moral integrity among adolescents and adults*. Dissertation. University of Wisconsin-Madison, ProQuest Dissertations and Theses, 1998. 9910484. s. 24-25

⁶⁵ BEEBE, John. *Integrity in depth*. College Station: Texas A&M University Press, 1992. 165 s. ISBN 0890964939. s. 17

⁶⁶ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie moudrosti a dobrého života*. Praha: Grada, 2009. ISBN 9788024723624. s. 35

⁶⁷ PREISS, Marek; MEJZLÍKOVÁ, Tereza; MARKOVÁ, Jindra. *Zralá, optimální a harmonická osobnost – pohled z hlediska integrace a integrity osobnosti*. Rukopis, zasláno do časopisu Psychiatrie, v recenzním řízení. 2017. s. 4

je podobného zvuku a vychádza z rovnakého latinského základu slova ako integrita. V slovníku nájdeme o integrácií, že je to „*biol. sjednocující, souladné spojení všech tělních částí v jednotný celek individuálního těla*“ alebo „*kniž. scelení, ucelení, sjednocení*“⁶⁸. U pojmov integrita a integrácia dochádza často k ich zamieňaniu, podľa Preissa, Mejzlíkovej a Markovej (2017) sú však tieto koncepty odlišné v tom, že integrita je zameraná na pozorovateľné vonkajšie procesy, zatiaľ čo integrácia skôr na vnútorné procesy individua. V texte tvrdia: „*Optimální směřování jedince v průběhu ontogeneze v sobě obsahuje jak složku integrace (relativní harmonie různých složek), tak složky integrity (ve smyslu předpověditelnosti, spolehlivosti, čestnosti aj.)*.“⁶⁹

3.2.1 Morálna integrita

V psychológii znamená pojem integrita určitú celistvosť, pokiaľ však o niečom hovoríme, že to nadobúda svoju celistvú podobu, je možné sa domnievať, že potom tento celok môže pozostávať z viacerých častí, podobne ako viditeľná hmota pozostáva z atómov a molekúl, ktoré pokiaľ sú vo svojich väzbách viazané v pevných polohách, tak majú aj navonok pevnú, uchopiteľnú formu.

Vo svojej dizertačnej práci na tému morálnej integrity Olson (1994) vychádza z predpokladu, že integrita je tvorená určitými zložkami, komponentami⁷⁰ a svoju pozornosť sústreďuje na jednu z nich- morálnu integritu. Tá sa viaže na zodpovednosť v konkrétnych situáciách.⁷¹ Olson zastáva stanovisko vychádzajúce z Carterovej definície (1996), kedy morálna integrita pozostáva z integrácie troch komponentov: schopnosti rozlišovania morálne správneho od morálne nesprávneho jednania, konzistentného chovania aj napriek nepriaznivým okolnostiam a verejné ospravedlnenie⁷². Tieto

⁶⁸ KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. Vydání 3., upravené. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. 816 s. ISBN 14-621-85. s. 297

⁶⁹ Ib.

⁷⁰ OLSON, Leanne Marzocco. *The assessment of moral integrity among adolescents and adults*. Dissertation. University of Wisconsin-Madison, ProQuest Dissertations and Theses, 1998. 9910484. s. 11

⁷¹ PREISS, Marek; KRÁMSKÝ, David; PŘÍHODOVÁ, Tereza. Morální usuzování a jednání jako součást integrity osobnosti. *E-psychologie*. 2014, roč. 8, č. 1, 11-28. s. 12

⁷² Ib. s. 2-4

komponenty sa môžu u ľudí odlišovať a tak sú morálne identity rozličných ľudí charakterizované rozdielnymi morálnymi aspektami⁷³. Halfon (1989) ponúka alternatívnu existenciálnu interpretáciu v súlade s predchádzajúcim tvrdením, a to že morálna integrita je vernosť vlastnej identite. Rozliční ľudia však môžu mať rozličnú morálnu identitu. Morálne integrálna osobnosť ale môže jednať i nemorálne (viz. Halfon 1989).⁷⁴ Riešením tejto relativity morálnej integrity a toho, čo je morálne, môže byť spojenie Damonovho a Carterových vymedzení morálnych presvedčení, ktoré uvádza Olson.⁷⁵ Morálne dobré zahŕňa oblasti spravodlivosti, sociálnej zodpovednosti, čestnosti, slobody, práv, neubližovanie druhým (Damon, 1996) a nekompatibilné je s rasovou nenávisťou alebo násilím vychádzajúcim z uzavretého zmýšľania (Carter, 1996).⁷⁶

Olson vo svojej dizertačnej práci vychádza zo základných predpokladov:

1. Morálna integrita vylučuje skorumpované ideály.
2. Ľudia si dokážu uvedomiť a sú schopní definovať si svoje vlastné morálne presvedčenia.
3. Morálna integrita predstavuje integráciu morálnej oblasti v morálnom self.
4. Morálna integrita je ovplyvňovaná psychologickými predispozíciami v súčinnosti so skúsenosťami v danej kultúre.
5. Morálna integrita je cnosťou dosahovanou vlastnou vôľou.⁷⁷

⁷³ BLASI, Augusto. Moral identity: Its role in moral functioning. In W.M. Kurtines & J.J. Gewirtz (Eds.), *Morality, moral behavior and moral development* (128-139). New York, NY: John Wiley and Sons, 1984. s.131

⁷⁴ PREISS, Marek; KRÁMSKÝ, David; PŘÍHODOVÁ, Tereza. Morální usuzování a jednání jako součást integrity osobnosti. *E-psychologie*. 2014, roč. 8, č. 1, 11-28. s. 5

⁷⁵ *Ib.* s. 8-9

⁷⁶ *Ib.* s. 8-9

⁷⁷ OLSON, Leanne Marzocco. *The assessment of moral integrity among adolescents and adults*. Dissertation. University of Wisconsin-Madison, ProQuest Dissertations and Theses, 1998. 9910484, s. 13-14

Podobne ako autori VIA klasifikácie silných stránok charakteru a cností teda aj Olson tvrdí, že integrita sa dá sa dosahovať vlastnou vôľou, kultivovať. Na rozdiel od klasifikácie však považuje integritu za cnosť a nielen silnú stránku charakteru. K pojatiu integrity ako cností sa ešte vrátim v inej časti tejto práce, na tomto mieste by som sa však chcel pozastaviť predovšetkým nad prvým z Olsonovej predpokladov. Korupcia a úplatnosť za rôzne výhody sú v spoločnosti rozšírené fenomény, ktoré sú na národnej úrovni považované dokonca za merateľné⁷⁸. Pokiaľ sa zameriam na prepojenie optimálnej osobnosti s cnosťami a pokiaľ by som podobne ako Olson považoval za cnosť i morálnu integritu, mohol by som za jej držiteľov považovať ľudí, ktorí preukázali mimoriadnu odolnosť voči skorumpovaným ideálom, vychádzajúc pri tom z prvého predpokladu Olsona. Z tohto predpokladu by som potom mohol vychádzať v empirickej časti tejto práce a za morálne integrovaných ľudí považovať tých, ktorí napríklad bojovali proti korupcií. Túto úvahu bližšie rozvinem v záverečnej kapitole teoretickej časti.

3.2.2 Celková integrita

Ďalší pohľad na integritu ponúka Gwankhee Han, (2013) podľa ktorej má osoba integritu ak má určité záväzky voči hodnote alebo princípu, ktorý nesmie byť zlý, povrchný, vynútený, alebo pôžitkácky a zároveň koná v súlade so svojimi záväzkami, no nezaujíma voči nim dogmatický postoj.⁷⁹ Takáto integrita sa líši od celkovej integrity, ktorá zahŕňa všetky jednotlivé hodnoty a princípy, voči ktorým sa osoba zaviazala a vtedy môže byť integrita chápaná aj ako morálna cnosť. Osoba tak môže mať integritu s ohľadom na určité hodnoty, ale môže jej chýbať celková integrita - tá zahŕňa celý charakter osoby a daná osoba ju má jedine, ak jedná v súlade so všetkými hodnotami a princípmi, voči ktorým si vytvorila záväzok a zároveň tieto princípy zachováva nedogmaticky. Na niektoré ciele a ideály môže byť osoba zameraná viac, ale súčasne berie seriózne aj ostatné záväzky. Celkovú integritu vylučuje vernosť podľým cieľom a ideálom a schvaľovanie jednania

⁷⁸ FINE, Saul. Cross-cultural integrity testing as a marker of regional corruption rates. *International Journal of Selection and Assessment*. September 2010, vol. 18, issue 3, 251-259.

⁷⁹ HAN, Gwakhee. *Integrity as a moral virtue*. Dissertation. Indiana University. Department of Philosophy. ProQuest LLC, 2013. 3556395. s. 17-18

porušujúceho základné ľudské práva, ako diskriminácia, úmyselné zabitie nevinných ľudí, mučenie, zneužívanie detí alebo prijatie úplatku. Stačí jedno takéto jednanie, aby osoba nemala celkovú integritu.⁸⁰

Vyššie uvedené vymedzenia integrity sú skôr morálneho charakteru, v psychológii a personalistike ale existuje i pragmatickejšie pojmie pracovnej integrity, ktoré vygenerovalo i viacero nástrojov na jeho meranie.

3.3 Pracovná integrita

Problematiku ponímania integrity ako i moźnej konzistencie s iracionálnymi presvedčeniami, ktoré druhým môžu ubližovať sa snažili Olson i Han vyriešiť definovaním toho, čo nie je morálne. Murphy (1993) tento problém uchopil pragmatickejšie a navrhol koncept pracovnej integrity, kde ňou rozumie *“rozsah v akom jednotlivci a skupiny v organizáciách dodržia konzistentné a racionálne etické princípy vzťahujúce sa k povinnosti rešpektovať pravdu.”*⁸¹

3.3.1 Metódy merania pracovnej integrity

V pracovnej oblasti má výskum a meranie integrity už dlhšiu tradíciu a v personalistike sa tento pojem stal populárnejším, keď testy zisťujúcu túto kvalitu u uchádzačov o pracovnú pozíciu pri prijímacích pohovorov do zamestnania začali nahrádzať v 80. rokoch 20. storočia detektor ľži. Na meranie integrity boli vyvinuté 2 základné druhy testov, a to *zjavné (overt)* a *skryté (covert)*.

Zjavné (overt), merajú postoj k rôznemu neproduktívnemu chovaniu, a neskôr je respondent dopytovaný na jeho vlastné skúsenosti s takýmto chovaním. Položka zo zjavného testu je napr.: *„Myslíte si, že človek uväznený za krádež u svojho zamestnávateľa, by mal označiť spolupracovníka, ktorý s krádežou pomáhal?“* Často používané sú testy

⁸⁰ HAN, Gwakhee. *Integrity as a moral virtue*. Dissertation. Indiana University. Department of Philosophy. ProQuest LLC, 2013. 3556395. s. 20-24

⁸¹ ALLIGER, George, DWIGHT, Stephen. A meta-analytic investigation of the susceptibility of integrity tests to faking and coaching. *Educational and Psychological Measurement*. February 2000, vol. 60, no. 1, 59–72. s. 9

London House Personnel Selection Inventory, Reid Report a Stanton Survey. Validita týchto testov však bola spochybnená viacerými štúdiami, pretože sú ľahšie ovplyvniteľné snahou podať v nich lepší výsledok⁸².

Skryté (covert) testy sú orientované na popis osobnosti a premenných ktoré s integritou môžu súvisieť, napr. svedomitosť, konformita, potreba vzrušenia, hostilita. Používané sú napr. *California Psychological Inventory, Personnel Reaction Blank, Employment Inventory*, či škála

reliability z Hoganových osobnostných dotazníkov. Príkladom položky môže byť veta: „*Môj rodinný život bol vždy šťastný.*“ Niekedy sa ako samostatné druhy testov uvádzajú klinické nástroje ako MMPI či iné. Často sú ale považované za skryté metódy.⁸³

3.3.2 Využitie testov integrity

Viaceré štúdie ukázali efektívnosť testov pre selekciu poctivých uchádzačov. U nedostatku integrity sa očakávalo kontraproduktívne pracovné správanie.⁸⁴ Gruys a Sackett ho navrhli definovať ako „*akékoľvek zámerné správanie na strane člena organizácie, posudzované organizáciou ako v protiklade voči jej legitímnym záujmom.*“⁸⁵ Externým kritériom testov integrity boli spočiatku najmä krádeže, neskôr i iné aktivity, ktoré zamestnávateľa poškodzujú, napr. miera absencie, alebo disciplinárne problémy, posudzované nadriadeným alebo supervízorom.⁸⁶ V niekoľkých metaanalýzach bolo preukázané, že

⁸² Ib. s. 69

BYLE, Kevin A., HOLTGRAVES, Thomas M. Integrity Testing, Personality, and Design: Interpreting the Personnel Reaction Blank. *Journal of Business Psychology*. June 2008, vol. 22, 287–295. s. 287

⁸³ PREISS, Marek; KRÁMSKÝ, David; PŘÍHODOVÁ, Tereza. Morální usuzování a jednání jako součást integrity osobnosti. *E-psychologie*. 2014, roč. 8, č. 1, 11-28. s.17

⁸⁴ Ib. s.17

⁸⁵ GRUYS, Melissa L.; SACKETT, Paul R. Investigating the dimensionality of counterproductive work behavior. *International journal of selection and assessment*. March 2003, vol. 11, issue 1, 30-42. s. 30

⁸⁶ PREISS, Marek; KRÁMSKÝ, David; PŘÍHODOVÁ, Tereza. Morální usuzování a jednání jako součást integrity osobnosti. *E-psychologie*. 2014, roč. 8, č. 1, 11-28. s.17

integrita je spätá s takýmto chovaním v práci (Ones 1993; Luther 1990). Taktiež bolo zistené, že pracovníci s vyššou integritou podávajú i vyššie výkony (Ones, 2007). Niektoré novšie štúdie dokonca predkladali dôkazy o rozsiahlych ekonomických dôsledkoch a ušetrení firiem na odškodneniach pre zamestnancov na základe selekcie uchádzačov o prácu testami integrity.⁸⁷ Integrita bola zistená aj ako úspešný ukazateľ korupcie,⁸⁸ čo podporuje vyššie uvedené Olsonovej presvedčenie, že osoba s morálnou integritou nemôže mať pozitívny vzťah ku korupciám.

3.3.3 Validita testov integrity

Overovanie validity testov integrity prebiehalo buď ich spájaním s výsledkami detektora lži, alebo sa metodicky testy validizovali tak, že uchádzači o zamestnanie boli vyšetrení a bez ohľadu na výsledok prijatí do zamestnania, kde sa sledovalo ich chovanie na pracovisku. Kritika takéhoto postupu však je, že nie všetky krádeže a kontraproduktívne chovanie dokázali byť zachytené a identifikované. Taktiež, ako už bolo spomenuté, jeden druh testov (PRB test, overt, otvorený) bol ľahšie ovplyvniteľný záujmom uchádzačov pôsobiť lepšie.⁸⁹ V roku 2012 nastalo významné spochybnenie validity mnohých výskumov a metaanalýz,⁹⁰ kde bolo poukázané na nedostatočnú integritu výskumníkov v samotnom výskume integrity. V tejto štúdií bola potvrdená schopnosť testov predikovať neproduktívne pracovné chovanie, nie ale napríklad krádeže, ako sa uvádzalo v skorších bádaniach. Predmetom kritiky testov integrity taktiež je, že ešte neboli úplne determinované konštrukty merané testami integrity, aj keď boli nájdené mnohé signifikantné korelácie, najvýznamnejšie so svedomitosťou ako charakteristikou modelu osobnosti Big 5. U výsledkov testov integrity a osobnosti tiež bola zistená pozitívna

⁸⁷ OLIVER, Celina; SHAFIRO, Maggie et al. Use of Integrity Tests May Reduce Workers' Compensation Losses. *Journal of Business Psychology*. March 2012, vol. 27, issue 1, 115–122.

⁸⁸ FINE, Saul. Cross-cultural integrity testing as a marker of regional corruption rates. *International Journal of Selection and Assessment*. September 2010, vol. 18, issue 3, 251-259.

⁸⁹ PREISS, Marek; KRÁMSKÝ, David; PŘÍHODOVÁ, Tereza. Morální usuzování a jednání jako součást integrity osobnosti. *E-psychologie*. 2014, roč. 8, č. 1, 11-28.

⁹⁰ IDDEKINGE, Chad H. Van; ODLE-DUSSEAU, Heather N. et al. The Criterion-Related Validity of Integrity Tests: An Updated Meta-Analysis. *Journal of Applied Psychology*. 2012, vol. 97, no. 3, 499–530.

korelácia s prívetivosťou a negatívna s neuroticizmom.⁹¹ Vedecké dôkazy nasvedčujú, že testy integrity sa prelínajú s konštruktami svedomitosti, emočnej stability a prívetivosti z BIG 5 modelu osobnosti.⁹²

Preiss (2014) píše, že koncept integrity je stále veľmi široký a môže byť chápaný pragmaticky – ako spokojnosť zamestnávateľa s dodržovaním firemných požiadavkov, ale aj ako osobnostný rys (svedomitosť), alebo ako morálne ponímaná integrita, kde sú v testoch predkladané pre potreby merania rôzne morálne dilemy. Testy integrity sú však napriek svojej kritike schopné predikovať niektoré aspekty morálneho jednania, premenné ako celkový pracovný výkon, absencia v práci, či vzťah ku korupcií (prediktívne validity 0,41; 0,33;-0,48).⁹³

⁹¹ BYLE, Kevin A., HOLTGRAVES, Thomas M. Integrity Testing, Personality, and Design: Interpreting the Personnel Reaction Blank. *Journal of Business Psychology*. June 2008, vol. 22, 287–295. s.292

⁹² PREISS, Marek; KRÁMSKÝ, David; PŘÍHODOVÁ, Tereza. Morální usuzování a jednání jako součást integrity osobnosti. *E-psychologie*. 2014, roč. 8, č. 1, 11-28.

⁹³ *Ib.* s.23

4 Optimálna osobnosť ako prienik integrity a silných stránok charakteru

V teoretickej časti bakalárskej práce som sa v úvode zaoberal pojmom optimálnej osobnosti, jeho vymedzením a rôznymi filozofickými a psychologickými spôsobmi jeho uchopenia. Na základe výskumu Richarda W. Coana som tejto téme porozumel ako vždy podmienenej apriórnym postojom výskumníka, čo spôsobuje limitácie ohľadom toho, nakoľko môže byť výskum optimálnej osobnosti objektívny. Napriek tomu som sa však rozhodol na základe záveru ktorý formuloval po preskúmaní pojmu optimálna osobnosť Richard W. Coan, a to že neexistuje jedna definícia optimálnej osobnosti, ale minimálne päť dimenzií na základe ktorých je možné vnímať optimálnu osobnosť, zvoliť si vlastné kritérium optimality osobnosti a to overovať. Z tejto voľby ktorú ako výskumník činím je zrejmé, že je závislá na mojich osobných hodnotách, úsudkoch a je subjektívna, čo nepopieram a akceptujem. Zároveň však vychádzam z poznatkov a faktov zhromaždených v teoretickej časti práce. Ako optimalita sa javili vo viacerých kultúrach, myšlienkových a náboženských smeroch pojmy cností a dobrého charakteru. Meranie cností a silných stránok charakteru dnes v obore pozitívnej psychológie umožňuje klasifikácia VIA. Táto klasifikácia je však príliš obsiahla a istejšie je zamerať sa na jeden koncept, častokrát chápaný aj ako cnosť, ktorý podľa niektorých v práci spomenutých názorov zastrešuje i všetky ostatné cnosti - na integritu.

Integrita predstavuje merateľný psychologický konštrukt nielen ako súčasť klasifikácie VIA. Na meranie integrity dnes existujú reliabilné a validné nástroje a použitie testu integrity ako hlavnej výskumnej metódy vo forme testovej batérie sa tak pre zisťovanie integrity javí ako spoľahlivé. Ako vhodné pôsobí doplnenie testu integrity skrátenou verziou dotazníku merajúceho silné charakterové stránky a cnosti VIA pre získanie orientačných výsledkov, ktoré bude u silnej stránky charakteru integrita možné porovnať s výsledkami z testu zameraného výhradne na integritu. Vyplňanie tohto krátkeho dotazníku zaberie popri hlavnej metóde akceptovateľné množstvo času a ponúka zaujímavý pohľad a rozšírenie k výskumu integrity mnou vybraných ľudí. Pokiaľ by som

mal teda definovať optimálnu osobnosť pre túto bakalársku prácu, tak by som ju mohol definovať nasledovne:

Optimálna osobnosť predstavuje v mojom poňatí pre účely tejto bakalárskej práce osobnosť charakterizovanú dobrou celkovou integritou a dosahujúcu všetky cnosti tvorené silnými stránkami charakteru.

Keď som si teda definoval optimálnu osobnosť uchopiteľnými a v psychológii merateľnými pojmami, s pripomínaným dôrazom na to, že ide o môj subjektívny pohľad na optimálnu osobnosť, ktorý je len jednou z mnohých ponúkajúcich sa variant, ďalším krokom bude zvolenie ľudí o ktorých budem predpokladať, že takéto pojmami optimality dosahujú. Tento predpoklad sa v nasledujúcom kroku v empirickej časti tejto práce pokúsim overiť porovnaním s bežnou populáciou.

Pri výbere populácie vhodnej pre skúmanie integrity a silných stránok charakteru ako zložiek konštituujujúcich optimálnu osobnosť v mojom výskumnom chápaní, si potrebujem uchovať na zreteli, že to čo je považované za optimálne je vždy závislé na spoločnosti a kultúre, v ktorej sa nachádzame. Optimum je v spoločnosti určitým spôsobom cenené a vyzdvihované, aby slúžilo ako príklad hodný nasledovania druhým ľuďom, obyvateľom danej krajiny, občanom. Ľudia vytvorili inštitúcie, ktoré zabezpečujú a snažia sa podporiť takéto pre spoločnosť prínosné chovanie, zároveň udržiavajúce istý spoločenský rád. Jednými z týchto inštitúcií sú ocenenia udeľované určitým mimoriadnym osobnostiam v rôznych oblastiach. Veľa ocenení udeľovaných v našej kultúre je zameraných na profesnú sféru a mimoriadne výkony v určitom obore. Takéto ocenenia by som zaradil do dimenzie efektivity. Dimenzie z výskumu Richarda W. Coana sa však pravdepodobne u akýchkoľvek ocenení vzájomne prelínajú.

Na Slovensku ale nájdeme aj ocenenia udeľované ľuďom za chovanie, ktoré je možné priamo asociovať s dobrou mierou integrity, ako je boj proti korupciám. Relevantnejšie pre náš výskum, ktorý chápe optimalitu osobnosti v pojmoch integrity sa preto bude sústreďovať práve na tieto ocenenia. V teoretickej časti práce sme sa dočítali, že ako píše Gwankee Han, morálna integrita vyžaduje morálny záväzok voči určitým hodnotám a boj proti

korupcií do tohto jej chápania integrity zapadá. Môžeme ho však ešte rozšíriť aj o ľudí, ktorí boli zviazaní svojim hodnotám natoľko, že ich dlhodobo deklarovali svojim konaním bez nároku na odmenu. Takýmto ľuďom sa na Slovensku udeľuje niekoľko cien za dlhoročnú dlhoročnú dobrovoľnícku prácu.

Všetky tieto ocenenia majú spoločné, že boli udeľované za chovanie, ktoré podľa môjho názoru odpovedá vymedzeniam integrity a predovšetkým morálnej integrity ako jedného z jej pojatí. Pokiaľ sa na tieto ocenenia pozrieme z pohľadu Richarda W. Coana, taktiež môžeme nájsť súvislosť s jeho vymedzenými dimenziami vnútornej harmónie, transcencie a to u integrity všeobecne, ale u držiteľov ocenení domnievam sa však predovšetkým s pospolitosťou, ktorá súvisí s morálne oceňovaným jednaním a prispieva k udržiavaniu a súdržnosti spoločnosti a spoločnosť oceňovaním takto určité konanie kladne hodnotí a podporuje.

Pri mojom bádateľskom úsilí sa pokúsim inšpirovať a poučiť výskumom sebarealizovaných osobností Abrahama Maslowa. Mojich respondentov nepokladám nutne za sebaaktualizovaných, predpokladám však prienik medzi dobrou integritou a charakterovými stránkami. Domnievam sa, že činnosť za ktorú boli respondenti oceňovaní má súvislosť aj so sebaaktualizáciou, túto domnienku však v tejto práci pre obmedzenia, ktoré má formát bakalárskej práce nebudem ďalej skúmať, či overovať a budem sa sústreďovať na meranie integrity a silných stránok charakteru. U svojich respondentov predpokladám určitú odlišnú a špecifickú konfiguráciu cností a silných charakterových vlastností oproti bežnej populácii. Tieto predpokady bližšie popíšem v nasledujúcej, empirickej časti bakalárskej práce, kde sa tiež pokúsim overiť výskumné predpoklady, ktoré sa pre osoby, ktorým boli udelené morálne ocenenia ponúkajú na základe literárneho prehľadu, ktorý som ponúkol k téme optimálnej osobnosti, charakteru a integrity v teoretickej časti práce.

III. EMPIRICKÁ ČASŤ

V teoretickej časti tejto bakalárskej práce som sa venoval pojmom optimálna osobnosť, charakter a integrita a našiel som v nich spojitosť, kedy je integritu možné dať do súvislosti s cnosťami, ktoré v pozitívnej psychológii môžeme nájsť ako ústredný pojem klasifikácie silných stránok charakteru VIA, tvoriacich pri vyšších hodnotách u jednotlivých stránok dobrý charakter. Integrita sa v literatúre chápe aj ako koncept zastrešujúci všetky cnosti a preto by som chcel v tomto výskume zistiť, či existuje súvislosť medzi celkovým skóre v teste integrity a skóre v dotazníku silných stránok charakteru, a taktiež či vyššia integrita znamená i viac silných charakterových stránok a či taktiež korelujú hodnoty integrity meranej v teste integrity a integrity ako jednej zo silných charakterových stránok.

5 Cieľ výskumu

Cieľom empirickej časti mojej práce je skúmať integritu osobnosti a silné stránky charakteru tvoriace cnosti v klasifikácii VIA u osobností ocenených cenami udeľovanými za morálne činy, boj proti korupcií a dlhoročnú dobrovoľnícku prácu, u ktorých predpokladám nadpriemernú mieru integrity oproti kontrolnému súboru. Kritériom zaradenia do výskumu pre výskumný súbor je ocenenie spoločnosťou a absencia káuz spochybňujúcich integritu skúmaných jedincov. Hlavným cieľom práce je overiť predpoklad vyššej integrity u výskumného súboru, sekundárnym cieľom je porovnať dve použité dotazníkové metódy.

Táto práca bola súčasťou projektu podporeného Grantovou agentúrou Českej republiky, reg. č. 16-06264S s názvom 16-06264S Integrita, morální vyvázání se a další příbuzné konstrukty. Nazbierané dáta, ktoré sú súčasťou tejto štúdie, môžu byť použité v časopiseckej, alebo knižnej publikácii s dedikáciou grantovému projektu.

6 Výskumný problém a hypotézy

Na základe poznatkov získaných zo štúdia literatúry a prezentovaných v literárne-prehľadovej časti tejto bakalárskej práce sme formulovali niekoľko výskumných otázok a k nim patriacim hypotéz.

- I. Preukazuje výskumná skupina v porovnaní s kontrolnou skupinou vyššiu mieru integrity?

H1: Respondenti s preddefinovanou dobrou integritou ocení cenami vzťahujúcimi sa k integrite majú v testoch integrity štatisticky významne vyššie skóre celkovej integrity než kontrolná skupina neocenených respondentov.

- II. Existuje kladný vzťah medzi mierou celkovej integrity a integritou ako silnej stránky charakteru?

H2: Medzi preukázanou silnou stránkou charakteru integrita v dotazníku VIA a celkovými výsledkami testu integrity existuje u výskumnej skupiny pozitívna korelácia.

- III. Preukazuje výskumná skupina v porovnaní s kontrolnou skupinou vyššie zastúpenie osobnostných charakteristík spájaných s konceptom integrity?

H3: V osobnostnom dotazníku BFI-44 dosahuje v dimenziách Svedomitosť a Prívetivosť výskumná skupina štatisticky významne vyššie výsledky, než kontrolná skupina.

- IV. Existuje kladný vzťah medzi celkovou mierou integrity a počtom dosiahnutých silných stránok charakteru u ocenených?

H4: U ocenených respondentov existuje pozitívna korelácia medzi počtom dosiahnutých silných stránok charakteru a celkovým skóre integrity.

7 Metodológia

V tejto kapitole pojednám o predpokladoch a priebehu výskumu, predstavím vo výskume použité metódy, popíšem kritériá pre výber respondentov zaradených do výskumného súboru a priblížim priebeh procesu zberu dát.

7.1 Použité metódy

Primárnou metódou použitou vo výskume bol dotazník na meranie integrity, ktorý bol administrovaný výskumnému aj kontrolnému súboru nazvaný *Psychologická baterie testů – Integrita v pracovním prostředí*, vytvorený v Národním ústavu duševního zdraví (NÚDZ; Tereza Mejzlíková, Marek Preiss, Jana Maliňáková, 2015) v jeho slovenskom preklade.

Obsahuje štyri dotazníkové časti, ktoré sme pri výskume brali v úvahu: Big Five Inventory (BFI-44), test Integrita, Dark Triad a BIDR-CZ. Tieto časti testovej batérie v tejto sekcii priblížim a taktiež venujem priestor použitej skrátenej verzii dotazníku VIA – Dotazníku silných charakterových stránok, autorkou ktorého českého prekladu z anglického originálu Martina Seligmana je doc. Alena Slezáčková. Tento dotazník som preložil do slovenčiny s pomocou dvoch študentiek prekladateľstva anglického jazyka a anglickej filológie.

Čo sa týka testovej batérie Integrita, tak ide o test kombinujúci skryté a otvorené metódy merania integrity a doplnený je validizačnou škálou. Tá pracuje s neutrálnymi položkami a položkami pre meranie konzistencie odpovedí. Všetky testy batérie a aj Dotazník silných charakterových stránok obsahujú ako formu odpovedania číselné hodnotenie miery súhlasu s prezentovanými tvrdeniami na Likertovej škále.

Oba testy boli administrované formou pero-papier pri jednorazovom osobnom stretnutí s respondentami. Testy sú vo svojej kompletnej podobe uvedené v prílohe tejto bakalárskej práce.

U zozbieraných dát bola štatistická analýza vykonaná prostredníctvom freewarového programu JASP a programu R.

7.1.1 Test integrity

Slovenská lokalizácia testu, ktorú som vo výskume použil obsahuje 181 položiek v piatich dotazníkových častiach. V úvode je stránka určená pre demografické údaje a nasleduje dotazník zisťujúci momentálny zdravotný stav respondenta, ten však v tomto výskume nebol vyhodnotený⁹⁴. Jednotlivé subtesty v tejto kapitole stručne popíšem, okrem nich obsahuje batéria ešte škálu sebaklamania, vytvárania dobrého dojmu a konzistencie odpovedania. Kombinácia zjavných a skrytých položiek zvyšuje reliabilitu testu a podľa

⁹⁴ Na prvý pohľad na skóre z tohto dotazníku však bolo zrejmé, že žiaden z respondentov vo výskumnom súbore neprekonával v čase jeho vyplňovania veľmi vážne zdravotné či psychické problémy.

autorov „*tudíž jako jedna z mála navržených metod hodnotí jak osobnostní charakteristiky, tak i aspekty chování přímo související s kontraproduktivním chováním na pracovišti.*“⁹⁵

7.1.2 BFI-44

V testovej batérii Integrita sa ako druhý v poradí po dotazníku zisťujúcom súčasný zdravotný stav⁹⁶ nachádzal osobnostný dotazník BFI-44 (John, Srivastava, 1999, v českej verzii Hřebíčková et al., 2016)⁹⁷. Dotazník predstavuje skrytú metódu merania integrity a zameriava sa na osobnostné charakteristiky modelu Big 5, konkrétne otvorenosť voči skúsenosti, svedomitosť, extravézia, prívetivosť a neuroticizmus, v testovej batérii však neslúži priamo na evaluáciu integrity⁹⁸. Výskumy dokazujú súvislosť integrity predovšetkým s dimenziou svedomitosť a taktiež v menšej miere prívetivosť v menšej miere a overovanie týchto vzťahov je aj jednou z hypotéz, ktoré sme si formulovali. Dotazník zameraný na integritu v pracovnom prostredí

Tento dotazník sa zameriava nielen na pracovné prostredie, ale aj na bežný život. Tvorí ho 32 otázok sýtených 8 komponentami. Tieto komponenty boli pomenované: poctivosť, využitie času v rámci pracovnej doby, svedomitosť, benefity, zásadovosť, rezistencia krádeží, obecná čestnosť, rezistencia podvodu. Autori testu navrhli sémantické zlúčenie položiek do 3 oblastí a to *osobná integrita, pracovná integrita a morálna integrita.*⁹⁹

Obecná integrita zahŕňa v teste poctivosť vo vzťahu k spoločnosti, zásadovosť a obecnú čestnosť. „*Celkově se tato oblast vztahuje k porušování společenských norem nebo klamání za účelem osobního obohacení. Touto dimenzí se snažíme zachytit nemorální*

⁹⁵ MEJZLÍKOVÁ, Tereza; PREISS, Marek et al. *Psychometrická analýza a validizace prvního testu integrity v českém prostředí*. Rukopis, zasláno do Československé psychologie, v recenzním řízení. 2017. s. 8

⁹⁶ Údaje z tohto dotazníku pre tento výskum nie je sú relevantné a v batérii bol ponechaný z praktických dôvodov, aby nebola narušená celistvosť batérie testov.

⁹⁷ HŘEBÍČKOVÁ, Martina; JELÍNEK, Martin et al. Big Five Inventory: Základní psychometrické charakteristiky české verze BFI-44 a BFI-10. *Československá psychologie*. 2016, 60, 6, 567-583.

⁹⁸ MEJZLÍKOVÁ, Tereza; PREISS, Marek et al. *Psychometrická analýza a validizace prvního testu integrity v českém prostředí*. Rukopis, zasláno do Československé psychologie, v recenzním řízení. 2017. s.19

⁹⁹ Ib. S.21-22

chování v situacích, které mohou být vnímané jako nepodstatné.“ Ako typickú položku zisťujúcu osobnú integritu uvádzajú Mejzlíková s Preissom „*Nikdy by som si nevzal úplatok.*“¹⁰⁰.

Druhou oblasťou je pracovná integrita obsahujúca „*položky týkajúce sa využitia času v rámci pracovnej doby, svedomitost v práci a tendencie k zneužívaniu pracovných benefitů*“¹⁰¹

V pracovnej integrite sa hodnotí efektívnosť práce, využívanie času pre iné než pracovné účely a ďalej tendencia k rizikóvemu chovaniu na pracovisku. Ako typickú položku tejto oblasti autori testu uvádzajú napr. „*Počas pracovnej doby sa prihlasujem na sociálne siete (napr. facebook, twitter).*“¹⁰²

Tretia oblasť je morálna integrita, ktorú tvoria 2 komponenty a to rezistencia voči krádežiam a voči podvodom. „*...Tato oblasť sa v rámci interpretácie blíži konceptu morálneho vyvážení se a hodnotí tendencie k ospravedlňovaniu krádeží alebo podvodů na pracovisku i mimo něj a to jak u sebe samých, tak i u druhých.*“ Za typickú považujú autori položku napr. „*Pokiaľ niekto kradne, aby jeho rodina mala z čoho žiť, nemal by byť trestaný.*“¹⁰³

Dotazník sa zameriava na tendenciu ku kontraproduktívnemu chovaniu, ktoré je v tomto dotazníku rozdelené na dve oblasti: oblasť interpersonálnej deviácie a deviácie zameranej proti organizácií/firme.¹⁰⁴

7.1.3 Dark Triad

Dotazník bol zvolený pre premennú machiavelizmus, ktorá negatívne koreluje s integritou. Je považovaná za opozitum integrity. V popise Jonesa a Paulhusa (2014) sú kľúčovými

¹⁰⁰ Ib. S.21

¹⁰¹ MEJZLÍKOVÁ, Tereza; PREISS, Marek et al. *Psychometrická analýza a validizace prvního testu integrity v českém prostředí*. Rukopis, zasláno do Československé psychologie, v recenzním řízení. 2017. s. 21

¹⁰² Ib.

¹⁰³ Ib. s. 22

¹⁰⁴ Ib. s. 22-23

faktormi machiavelizmu manipulácia, necitlivosť, stratégia a vypočítavosť.¹⁰⁵ Ďalšími osobnostnými rysmi, ktoré tento dotazník meria sú narcizmus a psychopatia.

7.1.4 BIDR-CZ

Jedná sa o českú adaptáciu dotazníku *Balanced Inventory of Desirable Responding* (BIDR) Delroya L. Paulhusa, ktorý je najpoužívanejším nástrojom pre meranie vytvárania sociálne žiadúceho dojmu.¹⁰⁶ Meria sebaklamanie (self deception) i vytváranie dobrého dojmu (impression management), a v teste sa k obom týmto škálam viaže 20 otázok.

Prvá škála dotazníku, škála sebaklamu sa snaží zachytávať sebaklamanie, tzv. self deception respondenta, čo znamená podávanie sociálne žiadúcich odpovedí v snahe pôsobiť dobre sám pred sebou, kedy respondent verí svojemu vlastnému pozitívnemu tvrdeniu o svojej osobe¹⁰⁷. Príklad položky pre self-deception nazývanej i „ego defense“ predstavujú položky ako „*bolo by pre mňa ťažké zbaviť sa niektorého zo svojich zlovykov*“ alebo „*vždy viem, prečo mám niečo rád*“. Tendencia vylepšovať v teste svoj sebaobraz je najčastejšie nevedomá.¹⁰⁸ „*Lidé odpovídající se zvýšeným sebeklamem odpovídají zvýšeně narcistně a vyjadřují nízkou znalost sebe sama tím, že přeceňují svoje schopnosti, i když věří, že odpovídají upřímně.*“¹⁰⁹

Druhá škála, ktorú BIDR-CZ obsahuje je škála vytvárania dobrého dojmu. Impression management (IM) spočíva v snahe o pozitívnu prezentáciu prehánaním vlastných pozitívnych vlastností¹¹⁰ a na rozdiel od sebaklamania je táto snaha vedomá.¹¹¹ „*Obsahem*

¹⁰⁵ Ib. s.19

¹⁰⁶ PREISS, Marek; MAČUDOVÁ, Galina. Dotazník žádoucího stylu odpovídání (BIDR-CZ). *Psychiatrie*. 2013, roč. 17, č. 2, 59-64. s. 60

¹⁰⁷ Ib. s. 59

¹⁰⁸ Ib. s. 60

¹⁰⁹ Ib. s. 60-61

¹¹⁰ GLADYSZOVÁ, Eva. *Sociální desirabilita u výběrového pohovoru*. Olomouc, 2015. diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta. Vedoucí práce Olga PECHOVÁ. s. 51

¹¹¹ PREISS, Marek; MAČUDOVÁ, Galina. Dotazník žádoucího stylu odpovídání (BIDR-CZ). *Psychiatrie*. 2013, roč. 17, č. 2, 59-64. s. 59

položek je sociálně žádoucí chování, které je ale v běžném životě nepravděpodobné.“ V ovplyvnení dotazníkových skórov je v porovnaní so škálou sebaklamania považovaná za závažnejšiu. Príkladom položky merajúcej mieru vytvárania dobrého dojmu je napr. „*keď započujem niečí súkromný hovor, snažím sa nepočúvať*“ alebo „*občas jazdím rýchlejšie, než je povolené*“.¹¹²

7.1.5 Dotazník charakteristických silných stránok

Pre svoj výskum som sa rozhodol využiť Dotazník charakteristických silných stránok, uvedený v pôvodnom anglickom znení v knihe M. Seligmana *Flourish*¹¹³, ktorý do češtiny preložila doc. Alena Slezáčková a uviedla tento preklad vo svojej knihe *Průvodce pozitivní psychologií*¹¹⁴. Dotazník obsahuje 48 tvrdení a Likertovu škálu pre hodnotenie ich výstižnosti na škále od 1 do 5 (1 – vôbec ma nevystihuje, 5 - úplne ma vystihuje). Pani doc. Slezáčkovú som kontaktoval s prosbou, či by som jej preklad dotazníku mohol využiť vo svojom výskume a ona mi poskytla povolenie a dotazník v elektronickej podobe, s otázkami v náhodnom poradí, ktoré som zachoval, keďže som ale tento dotazník hodlal použiť na slovenských respondentoch, bolo nutné preložiť ho do slovenského jazyka (pretože som nezistil, že by podobný preklad už existoval). Pri preklade som kládol dôraz na to, aby zostala zachovaná pôvodná sémantická stránka tvrdení. Preklad som konzultoval so študentkami anglického prekladateľstva a filológie. Nechal som ich porovnať pôvodnú anglickú verziu s prekladom, ktorý som spravil vychádzajúc z českej verzie a následne korigoval významové odchýlky. Takáto kratšia verzia dotazníku je výhodná svojou časovou nenáročnosťou oproti testu integrity.

Tento test uvádzam vo svojom preklade v prílohe.

¹¹² Ib. s. 61

¹¹³ SELIGMAN, Martin E. P. *Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-being*. New York: Free Press, 2011. ISBN 9781439190753. s. 243

¹¹⁴ SLEZÁČKOVÁ, Alena. *Průvodce pozitivní psychologií: nové přístupy, aktuální poznatky, praktické aplikace*. Praha: Grada, 2012. 304 s. ISBN 9788024735078. s. 97

7.2 Výskumný súbor

V teoretickej časti tejto bakalárskej práce som popísal myšlienkový postup, ktorým som sa dopracoval k voľbe respondentov do výskumného súboru na základe ich činov súvisiacich s morálnou integritou ako podložkou integrity. Integritu ktorá je v klasifikácii Petersona a Seligmana jednou zo silných charakterových vlastností a v histórii je skôr považovaná za cnosť, môžeme nájsť v celkovej súdržnosti hodnôt, ktoré takéto osoby vyznávajú. Moja hypotéza je, že tieto osoby budú skórovať v testoch integrity vyššie a že jedinci s nadpriemernou integritou budú mať taktiež integritu medzi svojimi silnými charakterovými stránkami.

Kritérium, ktoré som si teda formuloval pre zaradenie jedincov do môjho výskumu bolo, že respondenti museli byť laureáti cien udeľovaných pre mimoriadne osobnosti, s akcentom na morálne ocenenia, alebo ocenenia za udržiavanie hodnôt. Vzťahovali sa a udeľované boli predovšetkým za boj proti korupciám, dlhoročnú dobrovoľnícku prácu, alebo charitatívnu činnosť. Ocenenia boli regionálne aj celoslovenské, kvôli faktu, že som respondentom garantoval anonymitu¹¹⁵ som sa však rozhodol nezverejňovať názvy týchto ocenení, pretože na Slovensku sa ich udeľuje obmedzený počet a mohlo by to viesť k prezradeniu identity niektorého z účastníkov výskumu.

Výskumný súbor tvorilo 7 žien (43,75%) a 10 mužov (62,5%) pričom by som chcel poznamenať, že na začiatku výskumu sa javilo získavanie mužov pre účasť vo výskume omnoho problematickejšie, než sa nakoniec ukázalo a pomer mužov a žien je teda opačný, než bol môj pôvodný predpoklad. Čo sa týka veku respondentov, tak sa pohyboval v rozmedzí od 21 do 67 rokov ($M=49,13$, $SD=15,69$), vzdelanostná štruktúra predstavovala 14 respondentov s najvyšším ukončeným vzdelaním vysokoškolským a 2 s najvyšším ukončeným vzdelaním stredoškolským.

Kontrolný súbor tvorili ľudia bez morálnych ocenení tvorený 43 ženami (86%) a 7 mužmi (14%), vo veku 27 až 62 rokov ($M=45$, $SD=10,00$), vzdelanostne bola štruktúra tvorená

dohromady 38 vysokoškolsky vzdelanými respondentami¹¹⁶ a 12 stredoškolsky vzdelanými¹¹⁷, respondenti boli prevažne príslušníci kancelárskych profesií (tzv. biele límčiky). Výber nebol náhodný, respondenti boli pre výskum získavaní tzv. „metódou snehovej guľe“. Tieto dáta mi boli poskytnuté z NÚDZ.

7.3 Zber dát

Zbierať dáta pre svoj výskum som začal v októbri 2016. So štúdiom literatúry som začal už počas môjho študijného pobytu Erasmus +, pričom prvé kroky a prípravu študijného materiálu som započal už v decembri roku 2015.

Výber respondentov a proces ich získavania pre výskum by som zhrnul do nasledujúceho algoritmu:

1. Najprv som zistil, aké relevantné ocenenia k môjmu vymedzeniu optimality sa na Slovensku udeľujú.
2. Následne som vyhľadal vo vyhľadávачi dostupné články a informácie týkajúce sa predbežne vybranej osoby. Sústredil som sa na škandály, alebo údaje, ktoré by spochybňovali predpoklad dobrej integrity u tejto osoby.
3. Pri absencii takýchto káuz spochybňujúcich ich morálnu integritu som pokročil o krok ďalej a s týmito osobami som sa spojil prostredníctvom e-mailu.

V úvodnom emaile som im vysvetlil účel môjho výskumu a v stručnosti im predstavil priebeh výskumného stretnutia. Zároveň som ich oslovil ako osobnosti optimálne pre môj výskum, s predpokladom dobrej integrity. Ako mohlo toto pozvanie ovplyvniť výsledky sa vyjadriť v diskusií, takýto prístup a prezradenie predpokladov nadpriemerných výsledkov

¹¹⁶ u kontrolného súboru sa rozlišoval aj typ vysokoškolského vzdelania, ktorý v dotazníku administrovanom výskumnému súboru nebol zisťovaný, konkrétne sa u kontrolného súboru jednalo o jedného respondenta s najvyšším ukončeným vzdelaním bakalárskym, jedného respondenta s najvyšším postgraduálnym/doktorským vzdelaním a zvyšných 36 respondentov malo magisterský, alebo inžiniersky titul.

¹¹⁷ Jeden respondent mal vyššie odborné vzdelanie, podobne ako vo výskumnej vzorke, takáto voľba však v demografickom dotazníku pre ocenených respondentov nebola uvedená a preto priradujem vyššie odborné vzdelanie k najvyššiemu ukončenému vzdelaniu stredoškolskému, ospravedlňujem sa respondentom, ktorých sa to týka.

vzhľadom k bežnej populácií som u týchto ľudí zvolil, pretože sa jednalo o ľudí mimoriadne časovo vyťažených a vážil som si preto už len odpoveď na tento prvotný email. Z 32 oslovených respondentov sa nakoniec výskumu zúčastnilo 16 respondentov. Niektorí z tých, čo sa nakoniec nezúčastnili na email zareagovali, niektorí ho opomenuli.

Na základe emailovej alebo telefonickkej komunikácie s respondentami som sa im pokúšal plne prispôbiť, čo sa týkalo času aj miesta nášho stretnutia. Bolo obtiažne zosúladiť náš voľný čas a už len tento samotný proces zisťovania informácií a komunikácie s respondentami mi zabral viac než 100 hodín čistého času¹¹⁸. Ďalšie časové náklady investované do tohto projektu potom tvorilo cestovanie za respondentami tvorené častými presunmi medzi Prahou a rôznymi kútmi Slovenska a ďalej samotné stretnutia, ktoré trvali v priemere zhruba 2 hodiny, pričom ich v mnohých prípadoch tvoril i inšpiratívny a podnetný spontánny rozhovor.

Na začiatku stretnutia som ešte raz vysvetlil priebeh a účel vyšetrenia dotazníkmi, s respondentami sme spoločne prešli informovaný súhlas a odpovedal som im na prípadné otázky. Zdôraznil som anonymitu výskumu pre dôvernosť údajov, ktoré mi respondenti budú poskytovať. Motivoval som ich ku kladeniu otázok, ak čomukoľvek nebudú rozumieť. Všetci respondenti mali slovenskú národnosť a ich účasť bola dobrovoľná a finančne nehonorovaná. Zber dát prebiehal od októbra 2016 do marca 2017.

Dotazníky som administroval formou pero-papier v poradí Dotazník charakteristických silných stránok a až potom test integrity. Toto poradie som zvolil pre udržanie motivácie respondentov - po obvykle viac než hodinu trvajúcim vyplňovaní testu integrity by bolo obtiažnejšie motivovať respondentov k vyplneniu ďalšieho dotazníku, po jednoduchšom dotazníku VIA bolo naopak ľahšie pokračovať aj vo vyplňaní druhého, časovo náročnejšieho dotazníku, ktorý obsahoval takmer štvornásobne väčší počet položiek. Niektoré z týchto položiek boli navyše pomerne osobné a preto si dovoľím tvrdiť, že batéria testov Integrita bola na vyplňanie náročnejšia a svedčili o tom aj popisy pocitov respondentov po dokončení vyšetrenia obomi dotazníkmi.

¹¹⁸ Pre počítanie času stráveného nad týmto projektom som od konca roku 2016 používal aplikáciu *Productivity Challenge Timer*.

Výskum som financoval z vlastnej strany, najväčšie náklady pri tom tvorilo cestovanie. Vďaka bezplatnej vlakovej doprave pre študentov na Slovensku som však ušetril značné financie a hradil si sám prevažne len cestovanie na Slovensko z Prahy, kde som trávil počas obdobia od októbra 2016 do marca 2017 väčšinu času a kde som študoval a pracoval. Oproti cestovaniu predstavovala zanedbateľné finančné náklady telefonická komunikácia s respondentami. Náklady na občerstvenie (minerálka, káva), na moje milé prekvapenie vo všetkých prípadoch kedy som za nimi pricestoval hradili z vlastnej iniciatívy samotní respondenti, za čo im chcem ešte raz srdečne poďakovať. Zo stretnutí s nimi som odchádzal plný dojmov, boli pre mňa inšpiratívnou skúsenosťou, rovnako ako ňou bolo i získavanie podrobností o ich živote a príbehu, na základe ktorého som pri ich výbere spravil sekundárnu selekciu pre tento výskum.

Pri získavaní respondentov som využil čiastočne i tzv. metódu „snehovej guľe“, kedy som sa od samotných respondentov ktorí sa zúčastnili môjho výskumu dozvedel o ďalších potenciálnych ocenených osobnostiach, táto „*snowball technique*“ ale nebola primárnou použitou metódou.

Pôvodný úmysel bol získať i kontrolných respondentov spárovaných podľa veku, pohlavia a najvyššieho dosiahnutého vzdelania, z časových dôvodov a náročnosti hľadania respondentov v rovnakých kategóriach veku, pohlavia i vzdelania sa mi však podarilo zozbierať len niekoľko kontrolných respondentov, ktorých som plánoval prípadne zmiešať s kontrolným súborom poskytnutým z NÚDZ. Nakoniec som od svojho pôvodného plánu musel upustiť, pretože zozbierané dáta mi neumožňujú dáta spárovať v dostatočnej miere. Zásadným obmedzením bol predovšetkým nedostatok mužov v kontrolnom súbore a porovnávať tak budem celé súbory- súbor respondentov z môjho výskumu s celým slovenským kontrolným súborom.

8 Výsledky

8.1 Výsledky testu integrity

Pre súbor (N=66) bol vykonaný Shapiro-Wilkov test normality, ktorý poukázal na rozloženie dát ktoré nie je normálne ($W = 0,96178$, $p = 0,04001$) a to nás viedlo k použitiu neparametrických testov.

Výsledky hrubých dosiahnutých skórov u jednotlivých dotazníkov u výskumného súboru (N=16) ocenených osôb a kontrolného súboru (N=50) sú zobrazené v tabuľke č.1.

Tabuľka č.1: Výsledky hrubých skórov priemer, štandardná odchylka, minimum, maximum

Dotazníky	Súbor ocenených osôb				Kontrolný súbor			
	M	SD	min	max	M	SD	min	max
Integrita	130,8	9,767	116,0	146,0	124,8	15,43	79	150
Osobná integrita	44,00	5,060	30	50	41,98	6,545	20	50
Pracovná integrita	56,56	6,429	44	65	54,24	8,817	26	69
Morálna integrita	30,19	3,291	22	34	28,58	4,277	18	35
BFI 44	13,21	1,12	11,01	15,44	12,24	1,10	9,94	14,73
Dark Triad	62,06	10,95	46	80	60,62	9,47	44	84
BIDR CZ	175,56	24,35	130	220	176,54	26,71	92	226

H1: Ľudia ocenení cenou vzťahujúcou sa k morálnej integrite majú vyššiu mieru integrity než bežná populácia.

Pre overenie prvej hypotézy sme použili Mann – Whitney U v teste Integrity osobnosti. Výsledky rozdielov celkového skóre dosiahnutého u súboru ocenených ôsob a u kontrolného súboru v teste Integrity nepoukazujú na štatisticky významné rozdiely ($U = 321,5$, $Z = -0,082$, $p = 0,240$), ani čo sa týka jednotlivých subtestov (viz. Tabuľka č.2). Prvá hypotéza sa teda nepotvrdila.

Tabuľka č.2: Výsledky Mann – Whitney U testu pre test Integrity osobnosti

Dotazník	Mann-Whitney U test	Z	p
Integrita	321,500	-1,175	,240
<i>Osobná integrita</i>	337,500	-,939	,348
Poctivosť - spoločnosť	305,500	-1,427	,154
Zásadovosť	363,000	-,612	,541
Obečná čestnosť	352,000	-,731	,465
<i>Pracovná integrita</i>	348,500	-,772	,440
Využitie času	398,500	-,023	,982
Svedomitosť	288,000	-1,686	,092
Benefity	350,500	-,752	,452
<i>Morálna integrita</i>	301,000	-1,487	,137
Rezistencia voči krádeži	316,500	-1,258	,208
Rezistencia voči podvádzaniu	329,000	-1,080	,280

H2: Medzi mierou celkovej integrity v Teste integrity a mierou integrity ako silnej charakterovej stránky u ocenených respondentov existuje kladná korelácia.

Pre overenie druhej hypotézy sme pre rozloženie dát ktoré nie je normálne použili neparametrickú metódu – Spearmanov korelačný koeficient (Spearman's rho). Výsledky analýzy nepoukazujú na štatisticky významnú koreláciu (Spearman, $r_s = 0,446$). Druhá hypotéza sa tak nepotvrdila. Výsledky sú v tabuľke č.3 a na grafe č.1:

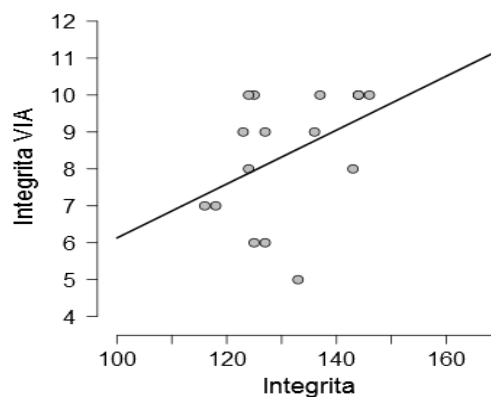
Tabuľka č.3: Korelačná matica

Spearmanova korelácia

	Integrita	Integrita VIA
Spearman's rho	—	0.446
p-value	—	0.083
Spearman's rho		—
VIA		—
p-value		—

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Graf č.1:

p pre jednostranný test

H3: *V osobnostnom dotazníku BFI-44 dosahuje v dimenziách Svedomitosť a Prívetivosť výskumná skupina štatisticky významne vyššie výsledky, než kontrolná skupina.*

Mann – Whitney U test sme pre overenie hypotézy spravili u osobnostného testu BFI 44, Dotazníku žiadúceho štýlu odpovedania BIDR CZ a subtestu Dark Triad (Jones, Paulhus, 2014, preklad Preiss a Mejzlíková). Signifikantné rozdiely boli u osobnostnej charakteristiky Otvorenosť (U= -3,899, p= 0,000) a u Dark Triad v subteste Machiavelizmus (U= -2,827, p= 0,005). Výsledky Mann-Whitney U testu u osobnostných dotazníkov sa nachádzajú v tabuľke č.4.

Tretia hypotéza sa teda nepotvrdila.

Tabuľka č.4 Výsledky Mann – Whitney U testu u osobnostných testov

Dotazník	Mann-Whitney U test	Z	p
BFI 44			
Extraverzia	254,500	-2,185	,029*
Prívetivosť	306,000	-1,411	,158
Svedomitosť	328,500	-1,074	,283
Neuroticizmus	302,500	-1,461	,144
Otvorenosť	140,000	-3,899	,000**
Dark Triad			
Machiavelizmus	211,500	-2,827	,005**
Narcizmus	239,500	-2,408	,016*
Psychopatia	283,500	-1,748	,080

H4: U ocenených respondentov existuje pozitívna korelácia medzi počtom silných charakterových stránok a celkovým skóre integrity.

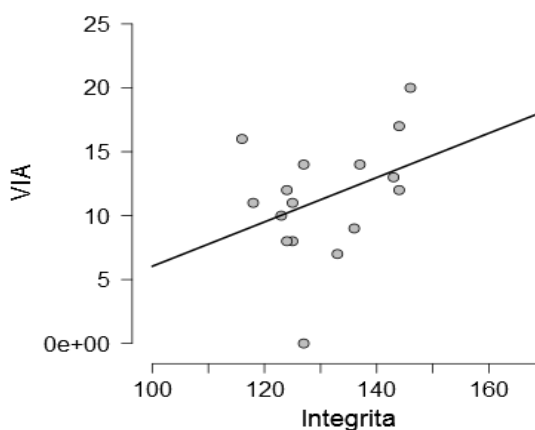
Pre výpočet korelácie medzi počtom silných charakterových stránok a celkovým skóre integrity u ocenených respondentov bola použitá neparametrická metóda – Spearmanov korelačný koeficient (Spearman's rho) z dôvodu nenormálneho rozloženia dát. Bola preukázaná len slabá korelácia medzi týmito premennými, ktorú nepovažujeme za štatisticky významnú a preto sa tak ani táto hypotéza nepotvrdila. Výsledky sú zobrazené v Tabuľke č. 5 a Grafe č. 2.

Tabuľka č.5:

Spearmanova korelácia

		Integrita VIA
Integrita	Spearman's rho	— 0.340
	p-value	— 0.197
VIA	Spearman's rho	—
	p-value	—

Graf č. 2:

p pre jednostranný test

U výsledkov skórov Dotazníku žiadúceho štýlu odpovedania (BIDR-CZ) ani u jeho subškál neboli preukázané štatisticky významné rozdiely medzi súborom ocenených osobností a osobami z kontrolného súboru. Tieto údaje sú zobrazené v tabuľke č.5.

Tabuľka č.5 Výsledky Mann – Whitneyho U testu pre test BIDR – CZ

Dotazník	Mann-Whitney U test	Z	p
BIDR CZ			
Sebeklamanie	315,000	-1,273	,203
Vytváranie dobrého dojmu	361,000	-,584	,559

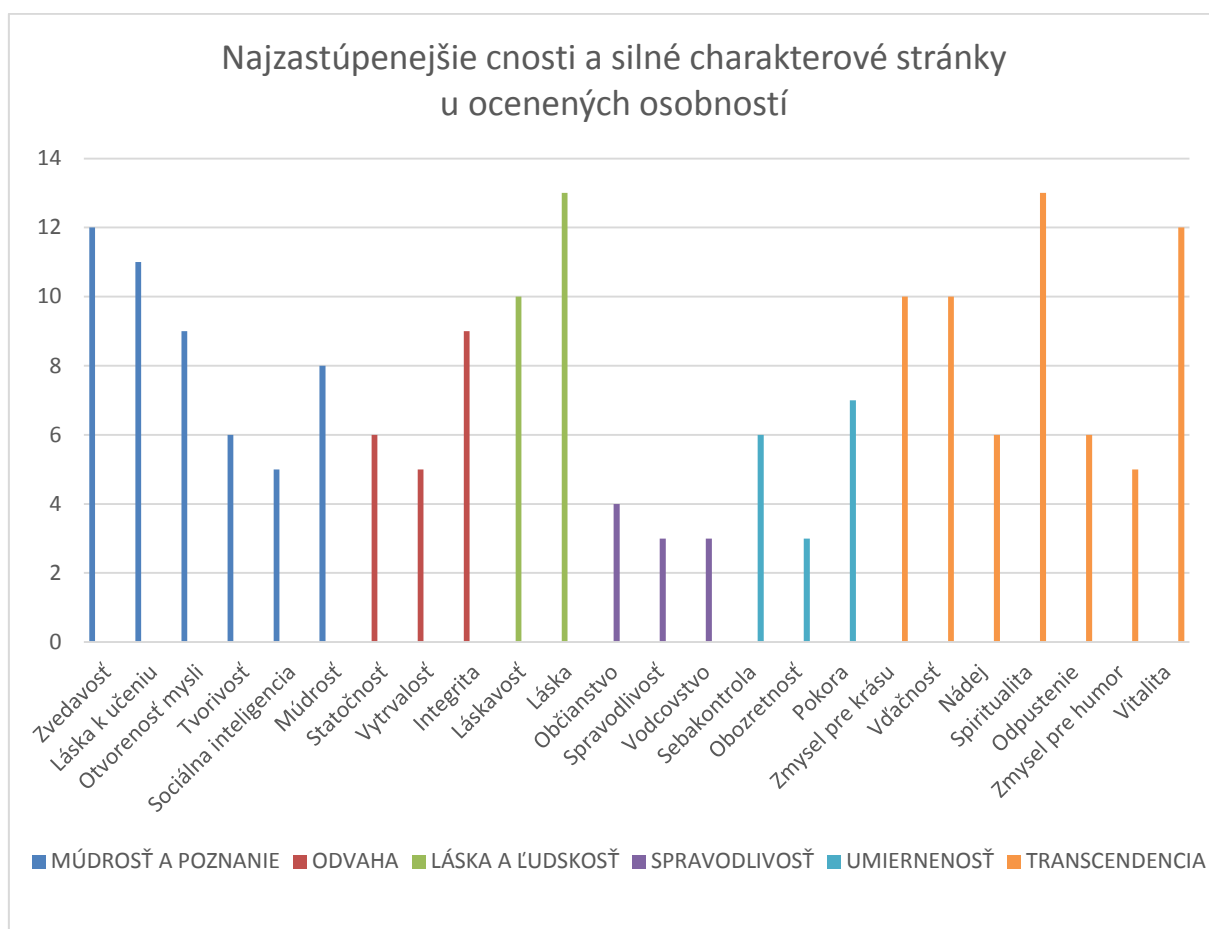
Čo sa týka objektivity a reliability škál, zmerali sme ich pomocou koeficientu Cronbachového alfa, ktorý dokazuje dobré psychometrické vlastnosti škál, hodnoty Cronbachového alfa sú uvedené v tabuľke č.6.

Tabuľka č.6: Výpočet reliability

Dotazník	Cronbachovo alfa
Integrita	0,78
BFI-44	0,70
Dark Triad	0,44
BIDR-CZ	0,63

8.2 Výsledky Dotazníku charakteristických silných stránok

V tejto časti predkladám výsledky dotazníku charakteristických silných stránok, čo znamená frekvencie zastúpenia silných stránok charakteru v celom výskumnom súbore.

Pri pohľade na graf je zrejmé, že najzastúpenejšími cnosťami ako trsom silných stránok charakteru u ocenených osobností boli láska a ľudskosť, transcendencia, a múdrosť a poznanie. U transcendencie boli niektoré silné charakterové stránky dosahované u tejto populácie veľmi často a zvyšné boli dosahované priemerne často, relatívne k ostatným silným stránkam u tejto populácie. Pokiaľ by sme cnosť transcendencia prirovnali ku dimenziám vymedzenej v multivariačnej analýze Richarda W. Coana, potvrdzovalo by jej vysoké zastúpenie u výskumného súboru predpoklad, ktorý som uviedol v závere teoretickej časti tejto práce, a to že ocenenia na základe ktorých som respondentov do

výskumu zaradzoval mali súvis práve s touto dimenziou optimálnej osobnosti. Taktiež jedna z dvoch najzastúpanejších silných charakterových stránok- spiritualita, má podľa môjho názoru priamy súvis s touto dimenziou.

Láska a ľudskosť je ako cnosť tvorená síce najmenej silnými stránkami charakteru spomedzi všetkých ostatných cností, konkrétne sú to láska, schopnosť milovať a byť milovaný; a láskavosť a štedrosť, obe však boli vo výskumnom súbore nadpriemerne zastúpené a to na prvom (láska) a štvrtom mieste (láskavosť), čo sa týka frekvencie ich výskytu. V nadpriemernom výskyte stránok tvoriacich cnosť láska a ľudskosť u ocenených osobností vidím priamu súvislosť s dimenziou pospolitosti, ktorú som uviedol ako ďalšiu dimenziu súvisiacu s oceňovaním. Richard W. Coan tvrdí, dimenzie transcendencia a pospolitosť sú nejasne ohraničené a prelínajú sa¹¹⁹. Možno práve láska a ľudskosť chápané ako dispozícia, v tomto prípade nie nutne vrodená, ale skôr získaná v priebehu životného vývoja človeka, predstavujú tendencie spájať ľudí, utužovať vzťahy a prispievať tým ku kohézii spoločnosti a to je potom pre kladnú motiváciu takéhoto konania vyzdvihované práve oceňovaním jedincov prejavujúcich ľudskosť a lásku. Podobne je významná aj transcendencia a ľudia ju u druhých oceňujú, pretože vyjadruje zmysel¹²⁰, ktorý človek potrebuje prirodzene zo svojho života pociťovať a ktorý sa vďaka vzorom ktorí ho v živote pociťujú a vo svojom jednaní prejavujú, ukazuje ako dosiahnuteľný stav a prispieva i udržiavaniu hodnôt danej spoločnosti, hodnôt, ktoré presahujú individuálny život jedinca.

Múdroosť a poznanie patrí taktiež medzi tri najzastúpanejšie cnosti u ocenených osobností a múdroosť je i cnosť, ktorá vo viacerých filozofických pojmoch predstavuje predpoklad práve celkového cnostného konania, tj. toho, čo je správne a hodné dosahovania. V rámci dimenzií optimálnej osobnosti by som ju priradil do efektivity, s čiastočným prekrytím aj s ostatnými dimenziami ktoré práve múdroosť podľa môjho názoru pomáha rozpoznať ako hodných dosahovania.

¹¹⁹ COAN, Richard W. *Optimální osobnost a duševní zdraví : hrdina, umělec, mudrc nebo světec?* Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. 232 s. ISBN 8071696625. s. 222

¹²⁰ O vôle k zmyslu pojednáva Frankl a stavia ju proti vôle k moci a vôle k slasti.

Čo sa týka silných charakterových stránok, najzastúpenejšie stránky som už zmienil vyššie a nižšie ponúkam pre upresnenie zoznam silných stránok charakteru, zoradených podľa frekvencie ich výskytu u výskumného súboru od najvyššieho po najnižší, číslo uvedené v zátvorke znamená počet respondentov, u ktorých táto silná charakterová stránka bola prostredníctvom dotazníku zistená. Pri rovnakom výskyte viacerých silných stránok postupujem v poradí klasifikácie, ktoré nie je hierarchické ale riadi sa poradím určeným autormi klasifikácie. Za silnú stránku charakteru (character strength) pokladám stránku u ktorej skóre dosahovalo dvoch najvyšších možných hodnôt v dotazníku, teda buď 9 alebo 10 bodov.

Poradie frekvencie výskytu silných stránok charakteru u ocenených respondentov je nasledovné:

1. Láska, schopnosť milovať a byť milovaný (13) a spiritualita, zmysluplnosť, viera (13)
2. Zvedavosť, záujem o svet (12) a vitalita, elán, nadšenie (12)
3. Láska k učeniu a vzdelávaniu (11)
4. Láskavosť a štedrosť (10), zmysel pre krásu a dokonalosť (10), vďačnosť (10)
5. Otvorenosť mysli, úsudok, kritické myslenie (9), integrita, autenticnosť, úprimnosť (9)
6. Vhľad, múdrosť (8)
7. Pokora a skromnosť (7)
8. Tvorivosť, originalita, vynaliezavosť (6), statočnosť, udatnosť (6), sebakontrola, sebakázeň (6), nádej, optimizmus, orientácia na budúcnosť (6), odpustenie a milosrdenstvo (6)
9. Sociálna a emočná inteligencia (5), vytrvalosť, pracovitosť, pila (5), zmysel pre humor, hravosť (5)
10. Občianstvo, sociálna zodpovednosť, tímová práca (4)
11. Spravodlivosť a nestrannosť (3), vodcovstvo, schopnosť viesť druhých ľudí (3), obozretnosť, opatrnosť (3)

9 Diskusia

Cieľom výskumu bolo overovať hypotézy formulované pre výskumný súbor tvorený osobnosťami ocenenými v morálnej oblasti u ktorých som predpokladal na základe týchto ocenení štatisticky významne vyššiu integritu než u kontrolného súboru. Výskum integrity som sa u tohto súboru rozhodol rozšíriť o orientačné meranie silných stránok charakteru klasifikácie VIA.

Prvou hypotézou, ktorú sme formulovali bolo, že výskumný súbor pozostávajúci z ľudí ocenených cenami priamo súvisiacimi s morálnou integritou bude vykazovať lepšiu integritu než kontrolný súbor ľudí neocenených týmito oceneniami. Táto hypotéza sa nepotvrdila, štatistická analýza ukázala, že rozdiely medzi výskumnou skupinou a kontrolnou skupinou nie sú v celkovom skóre integrity, ani v jeho subtestoch signifikantne rozdielne.

Podobne sa nepreukázala ako pravdivá ani druhá hypotéza, že medzi preukázanou silnou charakterovou stránkou integrita v dotazníku VIA a celkovými výsledkami testu integrity existuje u výskumnej skupiny pozitívna korelácia.

Na základe výsledkov osobnostného dotazníku BFI-44, ktorý bol súčasťou testovej batérie Integrita a bol do nej zaradený z dôvodu, že ide o skrytý test integrity merajúci koncept nepriamo, môžeme tvrdiť, že sa nepotvrdila ani tretia hypotéza. Ocenené osobnosti nepreukázali v dimenziách Svedomitosť a Prívetivosť modelu osobnosti BIG 5 štatisticky významne vyššie skóre než kontrolný súbor. V dotazníku BFI-44 však boli objavené štatisticky významne vyššie výsledky v dimenziách otvorenosť pre skúsenosť a extravézia, ktoré s konceptom integrity nie sú priamo spájané.

Posledná hypotéza ktorú sme overovali sa týkala podobne ako druhá hypotéza vzťahu medzi dvomi použitými metódami- testom integrity a dotazníkom silných stránok charakteru. Skúmali sme, či existuje pozitívna korelácia medzi mierou celkovej integrity dosahovanou v teste integrity a celkovým počtom dosiahnutých silných charakterových stránok u respondentov vo výskumnom súbore. Ani táto hypotéza nebola potvrdená.

Žiadna z hypotéz ktoré sme si určili sa teda nepotvrdila, ocenené osobnosti nemali signifikantne vyššiu mieru integrity než kontrolný súbor, v hypotézach, kde sme porovnávali dva použité nástroje a zároveň dva podľa teoretickej časti príbuzné koncepty sa nepotvrdila ani súvislosť medzi silnými stránkami charakteru a mierou integrity a dokonca ani súvislosť osobnostných faktorov Svedomitosť a Prívetivosť modelu BIG 5 spájaných s mierou celkovej integrity. Výskum ale priniesol niektoré zaujímavé zistenia, ktoré sa v tejto časti pokúsim zhrnúť.

Ako bolo uvedené v kapitole o pracovnej integrite teoretickej časti tejto bakalárskej práce, tak predchádzajúci výskum integrity¹²¹ odhalil štatisticky významnú koreláciu medzi integritou a dimenziami Svedomitosť a Prívetivosť osobnostného modelu BIG 5. V našom výskume bol ale naopak u výskumného súboru oproti kontrolnej skupine objavený prekvapivý signifikantný rozdiel v dimenzií otvorenosť pre skúsenosť z tohto osobnostného modelu. Ocenení respondenti skórovali v tejto dimenzií výrazne vyššie, než osoby v kontrolnom súbore. Tento nepredpokladaný výsledok je možné logicky zdôvodniť a interpretovať. Môže to byť spôsobené tým, že otvorenosť voči skúsenosti je charakterizovaná aktívnym vyhľadávaním nových zážitkov, toleranciou k neznámemu a extravertizácia potrebou stimulácie, čo sa domnievam stojí v protiklade ku kontrolnému súbore, ktorý pozostával z ľudí pracujúcich v kancelárskych zamestnaniach, charakteristických naopak istou monotónnosťou. Tento kontrast medzi spoločensky angažovanými ľuďmi a ľuďmi s jednotvárnejším zamestnaním mohol zvýšiť aj rozdiely medzi porovnávanými súbormi, z čoho potom plynuli štatisticky signifikantné rozdiely vo výsledkoch. Podľa Svobody sú ľudia s vysokou otvorenosťou zvedaví, originálni, imaginatívni, tvoriví, s všestrannými záujmami, pokrokoví, inteligentní a ľudia s vysokou extravertiou sú aktívni, optimistickí, zábavní, orientovaní na ľudí¹²². Zvedavosť bola u ocenených respondentov aj jednou z najzastúpenejších silných stránok charakteru a domnievam sa, že práve táto vlastnosť môže byť istým spôsobom charakteristická pre

¹²¹ PREISS, Marek; KRÁMSKÝ, David; PŘÍHODOVÁ, Tereza. Morální usuzování a jednání jako součást integrity osobnosti. E-psychologie. 2014, roč. 8, č. 1, 11-28.

¹²² SVOBODA, Mojmir. Psychologická diagnostika dospělých. Praha: Portál, 2010. 343 s. ISBN 9788073677060. s. 297-298

súbor, ktorý som si do výskumu zvolil a od ktorého som očakával skôr nadpriemernú integritu.

Z ďalších výsledkov plynúcich zo štatistickej analýzy môžeme poukázať na výsledky subtestu Dark Triad a nižšiu, no nie štatisticky významne nižšiu mieru Machiavelizmu, ktorý by mal negatívne korelovať s celkovým skóre integrity u respondentov. Všeobecne nižšie skóre ocenených osobností by mohlo súvisieť s ich oddanosťou určitým morálnym hodnotám, ktoré vylučujú cieľnú manipuláciu s druhými ľuďmi pre sledovanie osobného prospechu. Podobne aj skóre u psychopatie ako ďalšej zložky dotazníku Dark Triad bolo u respondentov nižšie než u kontrolnej skupiny, ale opäť nie štatisticky významne. U ďalšej podzložky testu Dark Triad – narcizmu, sa však ukázala byť štatisticky významne vyššia miera narcizmu práve u výskumného súboru ocenených osobností. Vysvetliť by sme si to mohli postavením a rešpektom, ktoré tieto osobnosti v spoločnosti majú, čo môže pôsobiť tak, že sú si viac vedomí svojich kvalít oproti bežnej populácii a zvyšuje to zároveň aj ich pocit vlastnej výnimočnosti. Pravdepodobnejšia sa mi ale javí možnosť, že nadpriemerný výsledok na tejto škále by mohol byť spôsobený pozvaním na výskum, ktorý som oceneným osobnostiam odoslal formou e-mailu a v ktorom som ich oslovoval priamo ako optimálne osobnosti, ktoré som si pre výskum vybral, pretože u nich predpokladám dobrú mieru integrity. V takomto prípade by sa jednalo o tzv. Pygmalion efekt a v tejto nadpriemernej hodnote u narcizmu sa tak mohlo prejaviť sebenaplňujúce sa proroctvo zachytené na tejto škále.

Výsledky dotazníku BIDR-CZ obsahujúce škálu sebaklamania a vytvárania dobrého dojmu nepoukázali na štatisticky významné rozdiely medzi súborom ocenených osobností a kontrolným súborom. Domnieval som sa, že moje očakávanie dobrých výsledkov v testoch, ktoré som artikuloval v úvodnom e-maile, by mohlo spôsobiť zvýšenú mieru sebaklamania, alebo vytvárania dobrého dojmu kvôli prisúdeniu roľe optimálnych osobností, toto sa však v porovnaní s kontrolným súborom nepotvrdilo.

Druhou použitou metódou vo výskume bol popri testovej batérii Integrita tzv. Dotazník silných stránok charakteru, preložený do slovenského jazyka. Čo sa týka hypotéz o podobnosti konceptu integrity ako silnej stránky charakteru a integrity ako samostatného

konceptu používaného predovšetkým v pracovnej psychológii, tak štatistická analýza nepreukázala existenciu takéhoto vzťahu. Vyššia integrita v teste integrity teda neznamenala aj integritu ako silnú stránku charakteru. Počet prejavovaných silných stránok charakteru u respondentov taktiež nekoreloval s vyšším skóre v teste integrity a ani táto hypotéza sa teda nepotvrdila.

Najprekvapivejší výsledok ktorý som vďaka použitiu Dotazníku charakteristický silných stránok získal, je nízka miera zastúpenia cnosti i charakterovej stránky Spravodlivosť u ocenených osobností. Spravodlivosť ako silná stránka charakteru sa dokonca umiestnila na poslednom mieste, čo sa týka frekvencie výskytu. Najzastúpanejšou silnou stránkou charakteru boli naopak láska a spiritualita, ktoré boli zistené až u trinástich respondentov. Láska je vcelku očakávanou a často zastúpenou silnou stránkou charakteru súvisiacou s altruizmom a dobročinnou dobrovoľnou prácou mnohých z ocenených osobností. Čo sa týka zastúpenia silných stránok v populácii, najzastúpanejšie sú podľa Seligmána láskavosť, spravodlivosť, integrita, vďačnosť a otvorenosť mysli, najmenej zastúpené sú obozretnosť, skromnosť, sebakontrola a spiritualita.¹²³ V porovnaní s výsledkami získanými v tomto výskume najviac kontrastuje práve vysoká miera spirituality u ocenených respondentov a najmä spomenutá nízka spravodlivosť. Tieto zistenia by tak mohli spochybňovať buď validitu nástroja na meranie silných stránok charakteru, nedomnievam sa však, že by spochybňovali priamo ocenenia, ktoré boli mnohým z respondentov udelené práve za túto cnosť, pretože pre započítanie silnej charakterovej stránky do profilu účastníka výskumu som bral v úvahu len najvyššie dosiahnuteľné skóre a to deväť alebo desať bodov z desiatich dosiahnuteľných a pri individuálnom pohľade na výsledky respondenti skórovali na tejto škále skôr priemerne.

Čo sa týka limitácií tohto výskumu, za najväčšie obmedzenie považujem nízky počet osôb vo výskumnom súbore (n= 16) . Súbory som porovnal vcelku, pretože párovanie podľa veku, pohlavia a vzdelania nebolo možné a nebolo v mojich časových možnostiach po

¹²³ BOBKOVÁ, Veronika. Souvislost mezi silnými stránkami charakteru, optimálním prospíváním a motivací u vysokoškolských studentů. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filosofická fakulta. Psychologický ústav. Vedoucí práce Alena SLEZÁČKOVÁ. s. 29

zozbieraní dát u ocenených osobností v tak krátkom čase získať pre výskum i kontrolných respondentov odpovedajúcich už zozbieranému súboru ocenených v zmienených kategóriách. Problematicky sa javí aj nevyváženosť kontrolného a výskumného súboru, čo sa týka charakteristík predovšetkým pohlavia, kde v kontrolnom súbore bol podiel mužov len 14%, pričom u môjho výskumného súboru podiel mužov predstavoval až 62,5%. Ako však zistili Mejzlíková a Preiss (2017), premenné veku, pohlavia a vzdelania vo validizačnej štúdií tohto testu integrity nemali vplyv na celkovú mieru integrity, preto sme porovnávali obidva súbory ako celok, skupinu ocenených osobností a kontrolný súbor. Forma porovnávania výsledkov u spárovaných respondentov by mohla priniesť odlišné výsledky v mojom výskume však bolo možné priradiť k sebe podľa základných demografických kategórií len u deviatich respondentov, preto som tento zámer zanechal..

V tomto výskume zameranom na spoločnosťou oceňované morálne vlastnosti môže spôsobovať určité skreslenie výsledkov aj zameranie testu integrity predovšetkým na pracovnú oblasť v situácií výberového konania. Niektoré položky, ktoré sa v teste integrity nachádzajú v subteste Pracovná integrita ako napr. „*Počas pracovnej doby sa prihlasujem na sociálne siete (napr. facebook, twitter).*“ pre niekoľkých respondentov neboli relevantné a počas vyplňania testu sa u tejto položky zastavili, nevediac, akým spôsobom by mali na položku odpovedať, pokiaľ je práca na sociálnych sieťach zahrnutá v náplni ich práce. Na túto otázku som im podal inštrukciu, nech odpovedajú pravdivo. Tieto odpovede mohli v určitej miere vo výsledkoch testov znížiť pracovnú integritu a následkom toho i celkovú integritu týchto respondentov.

U druhého použitého dotazníku VIA môžeme medzi nevýhody radiť jeho krátkosť, kedy obsahoval len 48 tvrdení, na základe ktorých sa určovalo zastúpenie 24 silných stránok charakteru, každej stránke teda boli venované iba dve otázky a výsledné skóre bolo tvorené súčtom bodov z týchto dvoch otázok, preto tieto výsledky nemôžeme považovať za spoľahlivé, ale skôr za orientačné. Už samotná metóda vyjadrovania súhlasu s predloženými tvrdeniami môže spôsobovať skreslenie. Je totiž možné, že nižšia miera istoty vo vyjadrovaní súhlasu alebo nesúhlasu s danými tvrdeniami nemusela reflektovať skutočný stav, alebo pocit, ale skôr určitú všeobecnú opatrnosť v odpovedaní,

diplomackosť, vnútornú neistotu alebo relativizovanie tvrdení reflektujúce určitý druh filozofického myslenia.

Výskumu sa zúčastnilo 16 z 32 oslovených ocenených osobností. V prípade, že by sa výskumu zúčastnili všetci oslovení by mohla byť štatistická analýza považovaná za zobecniteľnejšiu pre populáciu laureátov morálnych ocenení. Absencia reakcie na môj pozývaci e-mail mohla byť spôsobená pracovnou vyťaženosťou týchto osôb, alebo používaním iného e-mailu, než cez ktorý som sa ich pokúšal kontaktovať. Niektorí respondenti mi na môj email odpísali, že sa necítia byť vhodní pre tento výskum. Viacero respondentov vo svojej odpovedi napísalo, že sa necítia ako optimálne osobnosti, avšak s výskumom mi rady pomôžu svojou účasťou, respondenti ktorí sa nezúčastnili sa však jednoznačne vyjadrili, že sa tohto výskumu nemôžu zúčastniť buď kvôli časovej zaneprázdnenosti, alebo iným špecifikovaným či bližšie neobjasnenejším dôvodom. Zvolená metóda kontaktovania respondentov podľa môjho názoru prispela ku konzistentným výsledkom, kedy ani jeden z respondentov, ktorých som si zvolil nepreukázal v teste integrity podpriemerné výsledky.

Čo sa týka prínosu tejto práce, verím, že som ňou prispel k diskusií o optimálnej osobnosti a o spôsoboch jej uchopenia. Pohľad na optimálnu osobnosť, ktorý som zvolil aby som ho mohol empiricky overovať, pohľad skrz integritu, je len jedným z mnohých možných pohľadov na optimálnu osobnosť. Použitie klasifikácie VIA je v mojej bakalárskej práci skôr doplnujúce, verím však, že zistenie že ocenené osobnosti vykazovali mimoriadne vysoký počet silných stránok charakteru ponúkol inšpiratívny náhľad do štruktúry toho, čo vlastne na ľuďoch vyzdvihujeme ako morálne správne a hodné nasledovania. Autori klasifikácie VIA za jeden z podporujúcich faktorov pre rozvoj silných charakterových stránok pokladajú popri vhodných podmienkach rodinných, edukačných a politických taktiež mentorov, alebo vzory, za ktorých by sa dali považovať aj ocenení v mojej práci¹²⁴. Verím, že minimálne pohľad na štruktúru silných charakterových stránok, ktoré zdieľajú

¹²⁴ PETERSON, Christopher; SELIGMAN, Martin E. P. *Character strengths and virtues: A classification and handbook*. New York: Oxford University Press/Washington, DC: American Psychological Association, 2004. 800 s. ISBN 0195167015. s. 11

ocenené osobnosti môže poslúžiť ako inšpirácia pre osobný rozvoj a kultivovanie charakteru.

Nadväzujúce štúdie by mohli pracovať s väčším výskumným súborom, spárovaným s bežnou populáciou podľa premenných pohlavia, veku a vzdelania. Taktiež by bolo zaujímavé sledovať mieru integrity u ocenení, ktorých charakter spočíva v oceňovaní výkonov, odborných zásluh, teda oblasti ktorú by sme mohli radiť vychádzajúc z výskumu Richarda W. Coana do dimenzie efektívnosť a sledovať, či je u takýchto ocenených respondentov rozdiel oproti výsledkom respondentov z tohto výskumu, ocenených skôr v morálnej oblasti, v dimenziách pospolitosti a transcencie. Na výskum, ako sa ukázalo by bolo taktiež potrebné väčšie množstvo času a ideálne i finančné zdroje, pretože výskum „na vlastnú päsť“ bol síce z môjho osobného pohľadu dobrodružstvom, ale výstup neodpovedá úsiliu a prostriedkom, ktoré som do zbierania dát vložil. Obdobný výskum, ktorého by sa zúčastnilo viacero výskumníkov, alebo by pri administrácii testov, alebo získavaní respondentov bola poskytnutá asistancia vo forme pomocnej pracovnej sily, by umožňoval plynulejší a rýchlejší postup.

Čo sa týka metódy, bolo by vhodné využiť dotazník merajúci silné stránky charakteru klasifikácie VIA obsahujúci viac položiek. To by zvýšilo reliabilitu dát získaných o silných stránkach charakteru vybraných osobností. V tejto bakalárskej práci nie je priestor pre podrobnejšiu analýzu individuálnych výsledkov jednotlivých ocenených osobností, takýto kvalitatívny rozbor by však zaiste bol prínosný a umožňoval by charakterizovať oceňované osobnosti vo väčšej hĺbke. Nadväzujúci kvalitatívny výskum s niektorou ocenenou osobnosťou, ktorá sa zúčastnila tohto výskumu môže byť ďalším krokom pri skúmaní pozitívnych aspektov ľudskej osobnosti. Takýto kvalitatívny výskum by mohol zahŕňať i iné než sebaopisovacie metódy, napríklad rozhovor, či dlhodobé pozorovanie, ktoré sa javia vhodné pre skúmanie takejto špecifickej populácie.

Výsledky tejto práce považujem skôr za sondu do štruktúry osobnosti ľudí ocenených spoločnosťou prostredníctvom zaujímavých konceptov integrity a charakteru a podnet k skúmaniu optimálnej osobnosti a ďalších spôsobov, ako sa dá ponímať. Verím, že v budúcnosti môže byť meranie integrity prínosom i pre oblasť klinickej psychológie a že

popularizovanie konceptu silných stránok môže priniesť pozitívne zmeny u ľudí, ktorí sa klasifikáciou nechajú inšpirovať a využijú ju ako nástroj pre svoj osobný rast a rozvoj smerom k optimálnej osobnosti za ktorú by sme z tohto pohľadu mohli považovať tú, čo dosahuje cnosti, podobne ako ocenení v tomto výskume.

IV. Záver

V tejto bakalárskej práci sme v teoretickej časti najprv preskúmali korene pojmu optimálna osobnosť. Optimalita je, ako sme zistili, spojená s určitým hodnotením a po preskúmaní historických, filozofických a psychologických poňatí optimality sme sa dostali k súvisiacim pojmom v centre súčasnej psychológie a to charakteru a integrite. Oba tieto koncepty umožňujú meranie, čo nám dovolilo pokúsiť sa nielen o teoretické skúmanie, ale aj o skúmanie empirické. Zároveň sme však museli mať na zreteli obmedzenosť metód, ktoré sú dostupné a ktoré použijeme a subjektivitu takéhoto výskumu.

V praktickej časti sa predpoklady štatisticky významne vyššej integrity u mnou vybraných osobností nepotvrdili, použitie Dotazníku charakteristických silných stránok ale ukázalo, že osobnosti ocenené v morálnej oblasti dosahujú napriek niektorým prekvapivo nízkym skóre obecné vysoký počet silných stránok charakteru, čo môže potvrdzovať dôvody, prečo im ocenenia boli udelené.

Výsledok nemôžem považovať za vedecky reliabilný pre nedostatok respondentov pre kvantitatívnu analýzu, verím však, že táto práca môže byť zdrojom inšpirácie pre budúce pátranie po vzoroch hodných nasledovania a po problematike toho, čo je u ľudí optimálny stav, či proces, ktorým sa k tomuto ťažko dosiahnuteľnému stavu približujeme.

Verím, že literárne-prehľadová, teoretická časť, v ktorej som pátral po možnostiach ako uchopiť optimálnu osobnosť mala zmysel, napriek tomu, že sa nepotvrdila žiadna z hypotéz, ktoré som na jej základe v empirickej časti overoval. Získal som však zaujímavé údaje, ktoré by bolo možné v prípade väčšieho rozsahu tejto práce lepšie analyzovať a interpretovať, čo však ponecháva priestor pre pokračovanie v budúcnosti.

Zoznam použitých informačných zdrojov

ALLIGER, George, DWIGHT, Stephen. A meta-analytic investigation of the susceptibility of integrity tests to faking and coaching. *Educational and Psychological Measurement*. February 2000, vol. 60, no. 1, 59–72.

BEEBE, John. *Integrity in depth*. College Station: Texas A&M University Press, 1992. 165 s. ISBN 0890964939.

BLASI, Augusto. Moral identity: Its role in moral functioning. In W.M. Kurtines & J.J. Gewirtz (Eds.), *Morality, moral behavior and moral development* (128-139). New York, NY: John Wiley and Sons, 1984.

BOBKOVÁ, Veronika. *Souvislost mezi silnými stránkami charakteru, optimálním prospíváním a motivací u vysokoškolských studentů*. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filosofická fakulta. Psychologický ústav. Vedoucí práce Alena SLEZÁČKOVÁ.

BONIWELL, Ilona. *Positive Psychology in a Nutshell: A Balanced Introduction to the Science of Optimal Functioning*. London: PWBC, 2008. 134 s. ISBN 0954838785

BYLE, Kevin A., HOLTGRAVES, Thomas M. Integrity Testing, Personality, and Design: Interpreting the Personnel Reaction Blank. *Journal of Business Psychology*. June 2008, vol. 22, 287–295.

CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada 2012. 287 s. ISBN 9788024740331

CALHOUN, Cheshire. Standing for Something. *The Journal of Philosophy*. May 1995, vol. 92, no. 5, 235-260.

CARTER, Stephen. *Integrity*. New York: HarperCollins, 1996. 288 s. ISBN 0060928077

CLOUGH, Sara Jean. *Computerized versus paper-and-pencil assessment of socially desirable responding: Score congruence, completion time, and respondent preferences*. Thesis. The University of Iowa, ProQuest Dissertations Publishing, 2008. 3340215. Thesis Supervisor Walter P. VISPOEL

COAN, Richard W. *Optimální osobnost a duševní zdraví : hrdina, umělec, mudrc nebo světec?* Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. 232 s. ISBN 8071696625.

CORLETT, J. Angelo. Moral Integrity and Academic Research. *Journal of Academic Ethics*. 2009, 7, 45–49.

CSICSAY, Roland. *Rozloženie silných stránok charakteru a ich vzťah k osobnej pohode, kvalite sociálnych vzťahov, a demografickým premenným u žiakov 8.ročníkov základných škôl a terciánov u gymnázií v Slovenskej Republike*. Brno, 2013. Diplomová práca. Masarykova univerzita. Filosofická fakulta. Psychologický ústav. Vedoucí práce Alena SLEZÁČKOVÁ.

DAMON, William. The lifelong transformation of moral goals through social influence. In B. Baltes & U. Saudinger (Eds.), *Interactive minds*, 198-220. Cambridge, MA: Cambridge University Press 1996.

DUSKA, Ronald. Integrity and Moral Courage. *Journal of Financial Service Professionals*. January 2013, vol. 67, issue 1, 20-22.

ERIKSON, Erik H.: *Identity and the life cycle*. New York, Norton 1982.

FINE, Saul. Cross-cultural integrity testing as a marker of regional corruption rates. *International Journal of Selection and Assessment*. September 2010, vol. 18, issue 3, 251-259.

GLADYSZOVÁ, Eva. Sociální desirabilita u výběrového pohovoru. Olomouc, 2015. diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta. Vedoucí práce Olga PECHOVÁ.

GRUDIN, Robert. *Time and the Art of Living*. New York: Ticknor & Fields, 1988. 208 s. ISBN 9780395898314.

GRUYS, Melissa L.; SACKETT, Paul R. Investigating the dimensionality of counterproductive work behavior. *International journal of selection and assessment*. March 2003, vol. 11, issue 1, 30-42.

- HALFON, Mark. *Integrity: A philosophical inquiry*. Philadelphia, PA: Temple University Press 1989. 190 s. ISBN 0877226059
- HAN, Gwakhee. *Integrity as a moral virtue*. Dissertation. Indiana University. Department of Philosophy. ProQuest LLC, 2013. 3556395
- HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál 2000. 776 s. ISBN 807178303X
- HŘEBÍČKOVÁ, Martina; JELÍNEK, Martin et al. Big Five Inventory: Základní psychometrické charakteristiky české verze BFI-44 a BFI-10. *Československá psychologie*. 2016, 60, 6, 567-583.
- IDDEKINGE, Chad H. Van; ODLE-DUSSEAU, Heather N. et al. The Criterion-Related Validity of Integrity Tests: An Updated Meta-Analysis. *Journal of Applied Psychology*. 2012, vol. 97, no. 3, 499–530.
- KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. Vydání 3., upravené. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. 816 s. ISBN 14-621-85.
- KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie moudrosti a dobrého života*. Praha: Grada, 2009. ISBN 9788024723624
- LUKÁČOVÁ, Františka. *Vztah zvědavosti a odvahy s temperamentovou dimenzí*. Brno, 2010. Masarykova univerzita. Filosofická fakulta. Psychologický ústav. Vedoucí práce Alena SLEZÁČKOVÁ.
- LINLEY, P. Alex; HARRINGTON, Susan. Playing to your strengths. *Psychologist*. February 2006, vol. 19, no. 2, 86-89.
- LUTHER, Nathan. Integrity Testing and Job Performance within High Performance Work Teams: A Short Note. *Journal of Business and Psychology*. Fall 2000, vol. 15, no. 1, 19–25.
- MASLOW, Abraham Harold. *Motivation and personality*. New York: Harper & Row 1970. ISBN 0060442417

MEJZLÍKOVÁ, Tereza; PREISS, Marek et al. *Psychometrická analýza a validizace prvního testu integrity v českém prostředí*. Rukopis, zasláno do Československé psychologie, v recenzním řízení. 2017.

MURPHY, Kevin. *Honesty in the workplace*. Pacific Grove, Calif.: Brooks/Cole Pub. Co., 1993. ISBN 0534154921

OLIVER, Celina; SHAFIRO, Maggie et al. Use of Integrity Tests May Reduce Workers' Compensation Losses. *Journal of Business Psychology*. March 2012, vol. 27, issue 1, 115–122.

OLSON, Leanne Marzocco. *The assessment of moral integrity among adolescents and adults*. Dissertation. University of Wisconsin-Madison, ProQuest Dissertations and Theses, 1998. 9910484.

PARK, Nansook; PETERSON, Christopher; SELIGMAN, Martin E. P. Character strengths in fifty-four nations and the fifty US states. *The Journal of Positive Psychology*. July 2006, 1(3), 118–129.

PETERSON, Christopher; SELIGMAN, Martin E. P. *Character strengths and virtues: A classification and handbook*. New York: Oxford University Press/Washington, DC: American Psychological Association, 2004. 800 s. ISBN 0195167015

PREISS, Marek; KRÁMSKÝ, David; PŘÍHODOVÁ, Tereza. Morální usuzování a jednání jako součást integrity osobnosti. *E-psychologie*. 2014, roč. 8, č. 1, 11-28.

PREISS, Marek; MAČUDOVÁ, Galina. Dotazník žádoucího stylu odpovídání (BIDR-CZ). *Psychiatrie*. 2013, roč. 17, č. 2, 59-64.

PREISS, Marek; MEJZLÍKOVÁ, Tereza; MARKOVÁ, Jindra. *Zralá, optimální a harmonická osobnost – pohled z hlediska integrace a integrity osobnosti*. Rukopis, zasláno do časopisu Psychiatrie, v recenzním řízení. 2017.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: [obor v pohybu]*. Praha: Grada, 2007, 196 s. ISBN 9788024711744.

SELIGMAN, Martin E. P. *Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-being*. New York: Free Press, 2011. ISBN 9781439190753.

SELIGMAN, Martin E. P. *Opravdové štěstí: pozitivní psychologie v praxi*. Praha: Ikar, 2003. 390 s. ISBN 8024902931.

SIMČÁK, Pavel. *Sociální reprezentace zralé osobnosti manažerů*. Olomouc, 2011. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta. Vedoucí práce Panajotis CAKIRPALOGLU.

SLEZÁČKOVÁ, Alena. *Průvodce pozitivní psychologií: nové přístupy, aktuální poznatky, praktické aplikace*. Praha: Grada, 2012. 304 s. ISBN 9788024735078.

SMART, Ninian. *World philosophies*. New York: Routledge, 1999. 454 s. ISBN 9780415184663

SNYDER, Charles. R.; LOPEZ, Shane J. *Positive psychology - The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*. London: SAGE Publications, 2007. 624 s. ISBN 076192633X

SVOBODA, Mojmir. *Psychologická diagnostika dospělých*. Praha: Portál, 2010. 343 s. ISBN 9788073677060.

VLČEK, Přemysl. *Rozvoj osobnosti formou psychoterapeutického vzdělávání*. Praha, 2008. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Katedra andragogiky a personálního řízení. Vedoucí práce Ivana ŠNÝDROVÁ.

VRTĚLOVÁ, Kateřina. *Zralost osobnosti jako psychologická kategorie*. Brno, 2009. Rigórní práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta.

WANEK, James E. Integrity and honesty testing? What do we know? How do we use it? *International Journal of Selection and Assessment*. December 1999, vol. 7, issue 4, 183-195.

WEBER, Max. *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*. New York: Scribner, 1958. 292 s.

WILLIAMS, Bernard. *Moral Luck: Philosophical Papers 1973–1980*. Cambridge: Cambridge University Press, 1981. 188 s. ISBN 9780521286916

V. Zoznam príloh

Príloha 1 – Informácie pre dobrovoľníkov a informovaný súhlas s účasťou vo výskume

Príloha 2 – Dotazník charakteristických silných stránok

Príloha 3 – Psychologická batéria testov – Integrita v pracovnom prostredí

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta

M. Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Evidenční list žadatelů o nahlédnutí do listinné podoby práce

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Poř. č.	Datum	Jméno a příjmení	Adresa trvalého bydliště	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				